

1877-1878 OSMANLI - RUS HARBİ BELGELERİ: ABDİ PAŞA'NIN MUHAKEMESİ

MUSTAFA ÖZTÜRK*

GİRİŞ

Konuya adını verdiğimiz belgeler, 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sonunda Rumeli'deki başarısızlığı dolayısıyla Divan-ı Harbe verilen Abdi Paşa'nın mahkemesine ait belgelerdir. Belgelerin incelenmesinden de anlaşılacağı gibi, bu belgeler, mahkemenin bütün seyrini şâmil olmayıp, savcı Ali Nizamî Paşa'nın iddianamesi ve buna karşılık Abdi Paşa'nın savunmasını ihtiva eden belgelerdir.

Olayların hatırlanması bakımından fazla detaya girmeden bu döneme kadar gelişen olayları özetlemek yerinde olur.

Geçmiş 13. yüzyıla dayanan Avrupa'daki siyasî, iktisadî ve sosyal gelişmeler, 17. yüzyıldan itibaren planlı ve şuurlu bir sömürge siyasetine dönüşmüş ve 18. yüzyılın sonlarında milliyetçilik hareketleri genişlemiş, Batı Avrupa devletleri deniz aşırı sömürgeler elde etmişlerdi. Bu bağlamda 15. yüzyılın sonlarından başlayıp, bütün yeni ve yakınçağlar boyunca devam eden coğrafi keşifler, Avrupa kültür ve medeniyetinin ilk defa Avrupa dışına taşmasını sağladığı gibi, sömürgecilik faaliyetlerinin de başlanmasına yol açmıştır. İspanya ve Portekiz'in arkasından İngiltere, Fransa ve Hollanda; Amerika, Afrika ve Pasifik'te zengin sömürgeler elde ettiler. Bu geniş sömürge imparatorluklarının önemli bir kısmının geçiş yolları da Osmanlı topraklarından geçmekteydi. Bu bakımdan Osmanlı toprakları da sömürgeciliğin hedefi idi.

Bu süreçte Rusya faktörü de önemliydi. Rusya, coğrafi konumu ve iktisadî vaziyeti itibarıyla deniz aşırı sömürgeler kurabilecek güçte değildi. Ama yanbaşındaki Avrupa (özellikle de Batı Avrupa devletleri) sömürgecilik yoluyla zenginleşmekte ve kendisi aleyhine gelişmekteydi. Rusya da bu sömürgecilik faaliyetlerine girişmek istiyordu, fakat coğrafi konumu buna imkân vermiyordu. O halde yapılacak tek şey, Türkiye üzerinden güneye inmekti. Rusya'nın geleneksel dış politikası haline gelen sıcak denizlere inmek hayali böylece oluştu. Onun için Rusya'nın ilk hedefi, Türkiye üzerinden Akdeniz'e, Kafkaslar ve İran üzerinden de Basra Körfezine inmekti. Bu hedefler, Rus dış politikasının temelini oluşturmuştur. Batılı devletler de Rusya'nın sıcak denizlere inmesini engellemek gibi bilinen bir politika izlediler ki bu, *bütün yakınçağlar ve hatta günümüz Akdeniz dengesinin de esasını oluşturmaktadır*. Rusya'nın bu hedeflere ulaşmada kullandığı en önemli araç da bütün Slav halklarının Rusya'nın himayesinde olduğu, İstanbul merkezli büyük Slav devleti hayali olan Pan-Slavizm¹ olmuştur. Bu uğurda her türlü faaliyette bulunmuş ve Osmanlı Devleti ile uzun savaşlara girişmiştir. Rusya, sözünü ettiğimiz

* Prof. Dr. Fırat Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Böl. Öğr. Üyesi - Elazığ

¹ Fahir Armaoğlu, *Siyasi Tarih 1789-1960*, Ankara, 1975, s. 258-259

amaçlarını gerçekleştirmek için sadece 19. yüzyılda 1806-1812, 1828-1829, 1853-1856 ve nihayet konumuzu ilgilendiren 1877-1878 savaşlarını başlatmıştır. Bütün bu savaşların sebep, sonuç ve tahlilleri bu kısa girişin sınırlarını aşacağından, konuyu ilgili kaynaklara havale etmeyi uygun gördük².

Kısaca vermeğe çalıştığımız sebepler, Türk-Rus savaşının uzak sebepleridir. Ama bir de savaşın yakın sebepleri vardır. 28 Şubat 1877'de âsi Sırbistan Prenslığı, Bâb-ı Âli ile sulh yaptı. Sırbistan, eskisi gibi Türkiye'ye bağlı, yıllık vergi verir, hükümdarı padişah tarafından tasdik edilir bir prenslik olup, statüsünde hiçbir değişiklik yapılmıyordu. Ancak Karadağ isyanı ve Bosna-Hersek karışıklıkları devam ediyor, Bulgaristan ve Girit'te nüfusun ancak yarısını bulan ortodoks hristiyanların huzursuz kıpırdanmaları da sürüp gidiyordu.

31 Mart'ta İngiltere, Almanya, Rusya, Fransa, Avusturya-Macaristan ve İtalya arasında Londra Protokolü imzalandı. Bu protokol Bâb-ı Âli'ye, Tersane Konferansı kararlarından daha hafif ıslahat şartları teklif ediyordu. Birkaç Balkan eyaletinde hristiyan teb'a lehine yapılacak bu ıslahat mukabilinde Büyük Devletler, Rusya'ya karşı Türkiye'nin sınırlarını garanti ediyorlar, bizzat Rusya, bu garantiye katılıyordu. Rusya için de büyük fedakârlıkları mucip olacağı muhakkak bulunan bir savaş Çar II. Aleksandr, göze almak istemiyordu. Rus devletinin bünye zafını ve Rus milletinin geriliğini bilen bu reformcu hükümdar, Rusya'nın Balkanlarda fütuhata atılmasını mevsimsiz görüyordu. Ancak nasıl İstanbul'da savaş isteyen devlet adamları ve zümre varsa, Petersburg'ta da aynı adamlar ve aynı zümre mevcuttu. 1871'de düşen III. Napolyon'un bütün Avrupa'ya yaydığı milliyetçilik akımı dolayısıyla Ruslar, Türk idaresindeki Slav kardeşlerini kurtarmak için büyük bir propagandanın tesiri altına girmişlerdi.

Londra protokolünün başlıca şartları, Karadağ'a Hersek sancağından ortodokslarla meskun iki kazanın verilmesi, Karadağ'ın gene Türkiye'ye tâbi olmakta devam etmesi, Bulgaristan ve Bosna-Hersek'te bizzat Bâb-ı Âli tarafından ıslahat yapılmasıydı. Aynı zamanda son zamanlarda Tuna boylarında toplanan Türk ordularının sulh zamanındaki mevcuduna indirilmesi isteniyordu. Buna mukabil Rusya da, son yıl içinde silah altına aldığı birliklerini terhis edecek ve kuvvetlerini Türk sınırından uzaklaştıracaktı.

10 Nisan'da Bâb-Âli, Londra Protokolünü reddetti. Bilhassa Karadağ'a arazi bırakılmayacağı, Büyük Devletlere bildirildi. Bunun üzerine Çar, Karadağ'a sadece Nikşik kazasının bırakılması şartıyla savaşı önleyebileceğini Bâb-Âli'ye tebliğ etti. Bu kazayı olsun elde etmeden savaşa girişmezse, II. Aleksandr, halkın muhalefetinden ve millî gururun zedelenmesinden korkuyordu. İngiltere'nin de savaşa katılmasını hesap ediyordu. Türk ordularının mağlup edileceği de asla kesin mahiyette değildi. 1853 Savaşında Türk orduları tek başına Tuna üzerinde Rusları birçok defalar bozmuşlardı. 1876 Türk Ordusu ise, daha kalabalık, daha moderndi. Ancak Ruslar da Kırım Harbinden sonra çok hazırlanmışlardı.

Çar'ın son teklifinin de Sadrazam İbrahim Edhem Paşa tarafından, tâbi bir prensliğe bile bir kazanın terkedilmesinin "*Kânun-ı Esâsi'ye muğayir*" olduğunu bildirmesi, Türkiye için bir felaket oldu. Hristiyan ve düşman bir halkla meskûn ehemmiyetsiz bir kaza terkedilmemek için göze alınan bu savaşta, Türkiye'nin uğrayacağı kayıplar büyük olmuştur³.

² Genel hatlarıyla Türk-Rus ilişkileri için Bkz: Fahir Armaoğlu; *Siyasi Tarih 1789-1960*, Ankara, 1975, Akdes Nimet Kurat; *Türkiye Rusya*, Ankara, 1974, İsmail Hakkı Uzunçarşılı; *Osmanlı Tarihi IV/1-IV/2*, Ankara, 1970, Enver Ziya Karal; *Osmanlı Tarihi V-VIII*, Ankara, 1983

³ Yılmaz Öztuna; *Başlangıcından Zamanımıza Kadar Büyük Türkiye Tarihi*, c. 7, Ötüken Yay. İstanbul, 1983, s.141-142. Burada Sn. Öztuna'nın "Hristiyan ve düşman bir halkla meskûn ehemmiyetsiz bir kaza terkedilmemek için göze alınan bu savaşta..." değerlendirmesine kaalamadığımızı belirtmek isterim. Türk devlet geleneğinde ne kadar

24 Nisan 1877'de Rusya'nın İstanbul Maslahatgüzarı, Avrupa'da bulunan meşhur panisla-vist General İgnatiyef'in yardımcısı Nelidof, Hariciye Nazırı Safvet Paşa'ya, Çar'ın harp ilanı notasını verdi. Aynı gün Petersburg'daki Büyükelçi Tevfik Bey'e (son Osmanlı sadrazamı Tevfik Paşa) pasaportları tevdi edildi. Böylece "93 Harbî" denen 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı başlamış oldu⁴.

Savaşın sonuçları malumdur. Osmanlı Devleti hiç beklemediği bir yenilgi ile karşılaşmıştır. Ruslar, Balkanlarda Ayastefanos'a, Kafkaslarda da Erzurum'a kadar ilerlediler. 3 Mart 1878'de imzalanan Ayastefanos Antlaşması⁵ ile Ruslar, bütün Balkanlarda geniş bir hakimiyet ile büyük Bulgaristan Krallığını kurmuş oluyorlardı. Rusların Balkanlarda bu derecede nüfuz sahibi olmalarını tehlikeli bulan İngiltere, Fransa, Almanya ve Avusturya-Macaristan İmparatorluğu Ayastefanos Antlaşmasını tanımadılar ve Berlin'de bir konferans toplanmasını teklif ettiler. Savaştan yeni çıkan Rusya, Batılı devletlerle yeni bir buhran istemediği için buna razı oldu. Berlin'de toplanan kongre görüşmelerinden sonra yapılan Berlin Antlaşması⁶ (13 Temmuz 1878) ile Rusya'nın Balkanlardaki nüfuzu azaltılıyor, Bulgaristan Osmanlı Devletine bağlı özerk bir prenslik haline getiriliyordu. Makedonya'da ıslahat yapılmak şartı ile Osmanlı Devletinde kalı-yordu. Bosna-Hersek Avusturya tarafından işgal edilip idare edilecek, fakat bu hal Osmanlı ha-kimiyetinin bu eyaletten kalktığı manasını taşımayacaktır. Kars, Batum ve Ardahan Ruslara ve-rilirken, Bayezid Türkiye'ye iade edilecekti⁷.

Osmanlı Devletinin dağılma sürecinde önemli bir merhale olan 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı, bugüne kadar daima siyasi sonuçları itibariyle değerlendirilmiştir. Savaşın ve sonrası gelişmelerin arka planı yeterince değerlendirilmemiştir. Oysa bir olay hakkında en az hata ile değerlendirme yapabilmek için mümkün olduğu kadar sözkonusu olayı daha geniş açıdan ince-lemek gerekmektedir.

Yayınladığımız belgeler, sözkonusu savaşın arka planına ışık tutacak çok önemli resmî ve de bugüne kadar fazlasıyla bilinmeyen bilgileri ihtiva etmektedir.

Savaştan sonra başarısızlığı veya ihmali görülen pekçok yetkili Divan-ı Harbe sevk edilmiş-tir. Bunlardan birisi de Rumeli cephesinde önemli görevlerde bulunan Abdi Paşa'dır.

İşte yayınladığımız bu belgeler, satın alma yoluyla oluşan özel arşivimizdeki Abdi Paşa'nın müdafasını ihtiva eden belgelerdir. Uzun uzadıya yapılan savunmaya ve ibraz edilen resmî tel-graflara rağmen Abdi Paşa 4 Eylül 1877 (25 Şaban 1294) tarihli tezkire ile Limni Adasında mecburî ikamete memur edilmiştir.

değersiz olursa olsun, her ne suretle olursa olsun, toprağın terkedilmeyeceği çok önemli bir prensiptir. Kaldı ki, sadece Nikşik kazası değil, bütün Hersek, Karadağ'a verilseydi, gene de bu savaş olacaktı. Aynı zamanda o dönemin siyasi ve sosyal şartları göz önüne alındığında, Osmanlı yöneticilerinin bu konudaki hassasiyetlerini anlayışla karşılamak gerekmektedir.

⁴ Öztuna; a.g.e., s. 142

⁵ Ayastefanos Antlaşması ve Avrupadaki tepkileri için Bkz. Karal; *Osmanlı Tarihi VIII*, 2. Baskı, Ankara, 1983, s. 64-69, Armaoğlu, a.g.e., 267-270

⁶ Karal; a.g.e., s. 74-80

⁷ Karal; *Osmanlı Tarihi VIII*, 4. Baskı, Ankara, 1995 s. 76-77, Armaoğlu; *Siyasi Tarih*, s. 272-274

BELGELERİN TANITIMI VE TAHLİLİ

1877-1878 Osmanlı-Rus Harbi ile ilgili belgeler, bazı kurumlar ve ilim adamları tarafından da yayınlanmış bulunmaktadır⁸. Bu yayınların her birisi, konunun başka bir yönünü aydınlatmaktadır.

Bizim yayına hazırladığımız belgeler ise, Abdi Paşa'nın muhakemesiyle ilgili belge suretleridir. Bu belgeler, satın alınmak suretiyle oluşturulan özel arşivimizde bulunmaktadır. Belgeler, ikiye katlanmış defter formları halinde olup, toplam 46 sayfadır. Ancak bunun 35. sayfasına kadar olan kısmı yazılmıştır. Geriye kalan kısımları boştur. Aslında sayfa numaraları yoktur, sayfa numaraları tarafımızdan verilmiştir. Mavi mürekkeple düzgün bir talik hatla yazılmıştır. Sayfaların her iki tarafında normal sayfa boşluğu olup, her sayfada 18 satır bulunmaktadır. Belge başlıkları ve satırbaşları aralık verilmek suretiyle gösterilmiştir. Defterin başlığı *Abdi Paşa'nın Muhakemesi* başlığını taşımakta olup, hemen altında *Müdde'i-i Umumî Ferik Ali Nizami Paşa Tarafından Divan-ı Harbe Verilen Varaka* yer almaktadır. Üçüncü sayfadan itibaren Abdi Paşa'nın müdafası başlamaktadır. Abdi Paşa önce *Müdde'i-i Umumî*'nin (Savcı) varakasında iddia ettiği noktalara cevap vermekte, bunların gerçekte böyle olmadığını 20. sayfaya kadar süren cevabında dile getirmektedir. 21. sayfadan itibaren de konuyla ilgili karşılıklı telgraf suretleri yer almaktadır. Nihayet 35. sayfada Mahkemenin sonucu olan irade sureti bulunmaktadır ki, bunda Abdi Paşanın *Limni*'de mecburî ikamete memur edildiği bildirilmektedir. Belgelerin dili olduğu gibi korunmuştur.

Sadece elimizdeki belgeleri transkribe ederek yayınlamak yerine, konu ile ilgili başka belge ve bilgiye ulaşmak amacıyla Başbakanlık Arşivinde de araştırmalarda bulunduk. Abdi Paşa hakkında İrade Tasnifinden pekçok belgeye ulaştık. Fakat bu belgeler doğrudan doğruya Abdi Paşa'nın savunmasıyla ilgili değildir. Abdi Paşa'nın savunmasında bahsettiği konuları destekler mahiyette bilgileri ihtiva eden belgelerdir. Mesela, Ali Nizami Paşa'nın *Divan-ı Harb Müdde'i-i Umumî*si olarak atanması gibi belgelerin yanında Abdi Paşa'nın biyografisi ile ilgili belgeler bulunmaktadır. Biz bu belgeleri ayrıca vermek yerine, konu içinde dipnotlarla eritmeyi uygun gördük. Başbakanlık Arşivinden alınan bu belgelerden önemli gördüklerimizden birkaçını örnek olmak üzere eklerde verdik ve yeri geldikçe bu belgelere atıflarda bulunduk.

Belgeler esas olarak Ferik Ali Nizami Paşa'nın Abdi Paşa hakkındaki iddianamesi, Abdi Paşa'nın bu iddialara cevabı ve Abdi Paşa'nın iddialarını destekleyen telgraf suretlerinden oluşmaktadır. Son olarak Başbakanlık Arşivinden alınan belgeler de konunun bütünlüğünü oluşturmaktadır.

Abdi Paşa'nın savunması iki noktada yoğunlaşmaktadır. Birincisi idare ve komuta kademesindeki uyumsuzluk ve çekişmelerin varlığı, ikincisi de Ali Nizami Paşa'nın iddialarının aksine Rumeli cephesinde öyle mükemmel, yeni silahlarla techiz edilmiş büyük bir ordu ve donanmanın olmadığı hususudur. Abdi Paşa'nın savunması, sadece bir savunma olmaktan öte, dönemin siyasî çekişmeleri ve bunun askerî harekâta yansımalarının da çarpıcı örneklerini ortaya koymaktadır.

Divan-ı Harp Savcısı Ferik Ali Nizami Paşa iddianamesinde özetle; Osmanlı ordu ve donanmasının bugüne kadar eşî görülmemiş bir şekilde yeni ve çeşitli silahlarla donatılmış olduğunu, daha önceleri Ruslarla yapılan savaşlarda bu kuvvetin yarısına bile ulaşamadığını, Rus-

⁸ Ali İhsan Gencer- Nedim İpek; "1877-1878 Osmanlı-Rus Harbi Rumeli Cephesi Vesikaları (Temmuz 1877)", *Belgeler*, c. XV, S. 19, Ankara, 1993, s. 205-244, Genelkurmay Başkanlığı ATASE; *Osmanlı-Rus Harbi (1877-1878) Koleksiyonu Kataloğu (ORH I-VII)*, Ankara, 1995

ların Tuna'yı geçmek için 40-50.000 kişiyi gözden çıkarmışken, bu kuvvete rağmen Rusların Bile'den gelerek pervasızca Tırnova'yı işgal ettikten sonra kolayca Balkan'ı aşarak, Osmanlı başkentini tehdit edecek halde ilerlemesinin sebebini, Türk kuvvetlerinin kalelere kapanarak düşmanın ilerlemesine mani olacak tedbirlere başvurmamasından kaynaklandığını ileri sürmektedir. Rusların Balkan'ı işgali ile uğranılan maddî ve manevî kayıp ve zararın sorumlusunun Abdi Paşa olduğu, bunun da kasten veya cehaletinden dolayı meydana geldiği, her iki halde de sorumlu olduğundan gerekli cezanın verilmesini Padişah ve Osmanlı milleti adına talep etmektedir.

Abdi Paşa savunmasında, savaş kararının ve uygulanacak planın, Bakanların hazır bulunduğu bir toplantıda Padişahın huzurunda okunduğunu ifade etmektedir. Bu plana göre, Vidi'n'den Dobruca'nın sonuna kadar ancak 170 tabur yerleştirmek mümkün olacaktı. Tuna'da da bir donanma bulundurulacaktı. Edirne'de 40.000 kişilik bir ihtiyat kuvveti bırakılacak, Sofya mevkii de kuvvetlendirilecekti. Göreve atanmasının akabinde hemen cepheleri görmek için Ahmet Eyüp Paşa ile birlikte Rusçuk'a giden Abdi Paşa, Tuna Bahriye Kumandanı olan ve Tuna hakkında geniş bilgi birikimi bulunan Hüseyin Paşa ile buluşmuş, Tuna'nın aşağı kısımlarını birlikte teftiş etmiş ve dönüşlerinde alınacak tedbirler hakkında görüşmelerde bulunurlar iken Hüseyin Paşa'nın İstanbul'a aldırıldığı haberini almıştı. Bu değişikliğin durdurulması için teşebbüste bulunduyorsa da kendisine Hüseyin Paşa'nın Donanma Kumandanlığı için daha lüzumlu olduğu cevabı verilmiştir. Hüseyin Paşa'nın yerine Arif Paşa tayin edilmiş ancak görevine başlamada geç kalmıştı. Daha sonra Arif Paşa Tulci'ye kadar gelmiş ise de, Ruslar Tuna'nın aşağı sahillerine yayıldıkları için Tuna yoluyla yukarıya gelememiş ve bundan dolayı gemiler kumandasız kalmıştır. Bunun üzerine Potbaşı'ndan yukarıdaki donanmaya kumanda etmek üzere Mirliya Dilaver Paşa tayin edildi. Öte yandan kara yoluyla gelen Arif Paşa Maçin'e geleerek, Dilaver Paşa'nın görevi ile ilgili olarak İstanbul'dan herhangi bir emir almadığını söyleyerek Dilaver Paşa'yı işe karıştırmamış, donanma süvarilerine de Dilaver Paşa'yı dinlememelerini tenbih etmiştir.

Abdi Paşa'nın verdiği şu örnek dahi komuta kademesindeki yetki anlaşmazlığının, siyasi ve kısır çekişmelerin hangi boyutlara ulaştığının açık bir delilidir.

Paşa, savunmasında devamla, Ali Nizami Paşa'nın iddia ettiği gibi Rumeli cephesinin askeri bakımdan da çok iyi tahkim edilmediğini ifade etmektedir. Daha bundan beş altı yıl önce Tuna boyunun tahkim edilmesi, gerekli yerlere limanlar kurulması amacıyla Ahmet Eyüp Paşa ve Belüm (?) Paşa ile Bahriye ve erkân-ı harbiye ümerasından oluşan bir özel komisyon kurulmuş ve komisyon başkanlığı da Abdi Paşa'ya tevcih edilmişti. Hemen göreve başlayan Paşa bölgeye giderek Varna ile Şumnu arasına istihkâmlar, Ruscuk ve diğer bazı yerlere de donanma için limanlar inşasına başlanmasının ardından, Erzurum'a tayin edilmiş ve adı geçen komisyon da dağılmıştır. Böylece Tuna boylarının tahkimi teşebbüsü neticesiz kalmıştır. İddianamede "her tarafı takviye edilmiş" denen Tuna hududunun uzunluğu ikiyüz saate yakın olup, bunun sadece Vidin, Ruscuk ve Silistre mevkileri müstahkemdir. Tutrakan ve Niğbolu taraflarında kısmen ufak tefek istihkâmlar bulunmakta, diğer bütün bölgelerde istihkâm yoktur ve düşman istilasına açıktır. Bu durumu Erkân-ı Harbiye Reisi (Genel Kurmay Başkanı) dahi bilmektedir.

Bu sınırdaki yeterli miktarda asker bulundurulduğu hususuna gelince; yapılan bütün fedakârlıklara rağmen toplanabilen kuvvet 170 taburdur. Bunun 50 taburu Sırp sınırından Niğbolu'ya kadar olan bölgeleri muhafaza etmek üzere Vidin'e görevlendirilmiştir. Niğbolu dahil Tutrakan'a kadar olan sahilleri korumak üzere Ruscuk'a 30, Tutrakan dahil Boğazköy'e kadar olan bölgeleri korumak üzere 20 tabur Silistre'ye yerleştirilmiştir. Dobruca'daki istihkâmları

korumak amacıyla 8 tabur Dobruca'da bırakılmıştır. İhtiyat için 50 tabur Şumnu'da ve 12 tabur da Varna'da idi. Görüldüğü üzere bu kuvvetin yeterli olması bir yana, sınırı korumağa yetmeyeceği açıktır.

Abdi Paşa, Ali Nizami Paşa'nın iddianamesinde yer alan ve Osmanlı Devletinin daha önceki savaşlarda bu kuvvetinin yarısına bile ulaşmadığı halde, düşmanın Tuna'yı rahatça geçtiği suçlamasına, dönemin siyasi şartlarını göz önüne alarak geniş bir bakış açısı ile cevap vermektedir. Herşeyden önce Rusya'nın askerî kuvveti eski savaşlardaki kuvvetinin iki katıdır. Bundan başka bu sefer Eflak-Boğdan askeri de Ruslara yardım etmektedir. İmparator ve veliahtın bizzat Rumeli'de bulunması, Rusya'nın kararlılığını ortaya koymaktadır. Rusya eskiden sadece Dobruca taraflarından saldırabiliyordu. Çünkü o zaman demiryolu yoktu ve yukarılara asker gönderemiyordu. İstihkâmlarımızın güçlü olmasından dolayı Tuna'dan da nakliye yapamıyordu. Şimdi ise durum tam tersine dönmüş bulunmaktadır. Eskiden Rusya'nın geri dönüş yolu Eflak-Boğdan olduğundan ve orayı da Avusturya tehdit ettiğinden, orada bir ihtiyat kuvveti bulundurmak zorundaydı. Eskiden Ulah ve Boğdan askeri düşmana yardım etmiyordu. Sırbistan'ın tecavüzleri, Bulgar isyanları ve Karadağ meselesi yoktu. Onun için şimdiki vaziyet eski ile kıyas kabul etmeyecek derecede vahimdir.

Görüldüğü gibi Abdi Paşa, iddianamedeki her suçlamaya ehliyetle cevap vermektedir. Geleşen olaylar ve ileriki belgeler Abdi Paşa'nın haklılığını desteklerken, Ali Nizami Paşa'nın askerî hazırlık ve genel siyasî ortamdan yeterince haberi olmadığını veya bu durumu göz önüne almadığını göstermektedir.

Savunmasının ileriki bölümlerinde bütün iddialara cevap veren Abdi Paşa, şimdiye kadar yaptığı iyi hizmetlerin takdir edilmemesinden öte, askerlik şeref ve haysiyetini ihlal edercesine çeşitli hakaretlere uğradığını, sadece *İstanbul'un hatasından ileri gelen bazı hataların* kendisine mal edildiğini ifade etmekte ve kendisine isnat edilen her türlü suçlamayı reddetmektedir.

Belgelerin üçüncü kısmı da konu ile ilgili telgrafları ihtiva etmektedir ki, bunlar 22 adettir. Son olarak bizim Başbakanlık Arşivinden aldığımız belgeler, konuyu destekler mahiyettedir. Metin içerisinde eritilen bu belgeler, Abdi Paşa'nın biyografisine yeni bilgiler eklemekle beraber, cephedeki askerî harekâta yapılan hatalar hususunda Abdi Paşa'yı haklı çıkaracak bilgileri ihtiva etmektedir (Mesela Bkz. Ek 7).

ABDİ PAŞA'NIN HAYATI⁹

Çerkesdir. Diğer adı Abdülkerim Nadir Paşa'dır¹⁰. Hüsrev Paşa'nın kölelerinden olup askerlik mesleğine girdi. 1247 (1831/32) tarihine kadar sarayda muallimlik ile binbaşı ve 1838 (1254) mirlivâ oldu. 1839 (1255)'de Ankara Mirlivâsı ve sonra Ferik oldu. 3. Orduya memur oldu ve Yunan savaşlarında bulundu. Ocak-Şubat 1858 (Cemâziye'l-âhir 1274)'de İşkodra Mutasarrıfı, Haziran 1862 (Zi'l-hicce 1278)'de Vezir, sonra 3. Ordu Müşiri oldu. 7 Aralık 1865 (18 Receb 1282)'te 2. Ordu Müşiri oldu ve Mayıs-Haziran 1869 (Safer 1286)'da ikinci defa 3. Ordu Müşiri olup, 14 Ağustos 1871 (28 Cemâziye'l-evvel 1288)'de ayrıldı. O sene Ekim-Kasım (Şaban)'da Şûrâ-yı Devlet Azâsı, Haziran 1872 (Rebi'ü'l-Ahir 1289)'de Şûrâ-yı Devlet Muhâkemât Dairesi'nin adliyyeye nakli üzerine oraya Azâ oldu. Nisan 1873 (Safer 1290)'te Şûrâ-yı Devlet Azâlığına getirildi. 1874'te (1291) Bağdat'ta 6. Ordu erkânı görevinde bulunurken ta-

⁹ Mehmet Süreyya; *Sicill-i Osmani I*, (Yay. Nuri Akbayar), Tarih Vakfı Yurt Yayınları 30, İstanbul, 1996, s. 52. Esas itibariyle Paşa'nın hal tercümesi, Sicill-i Osmani'den alınmış olmakla beraber, Başbakanlık Arşivinden alınan belgelerle, Paşa'nın biyografisine yeni belgeler ilave edilmiş olmaktadır

¹⁰ *İrade. Dahiliye* 50355 (11 Recep 93 / 2 Ağustos 1876 tarihli tezkire, Bkz: Ek 1), ayrıca, Öztuna; a.g.e., s. 144

lihsiz bir olayla karşılaşan Paşa'nın evine hırsız girmiş ve bazı eşyaları çalınmıştır¹¹. Ağustos 1873'te (Cemâziye'l-âhırde) Tanzimat-ı Askeriye Azâsı, Temmuz 1875 (Cemâziye'l-âhır 1292)'te Zabtiye Müşîri oldu ve Temmuz 1876 (Receb 1293)'da azledildi. Kasım-Aralık 1876 (Zi'l-kade 1293)'da 3. Ordu Müşîri ve Manastır Valisi kâ'im-i makâmı¹², 7 Nisan 1876 (11 Rebi-ü'l-evvel 1293) da Bahriye Nazırı iken Seraskerliğe atanmıştır¹³. Haziran-Temmuz 1877 (Cemâziye'l-âhır 1294)'de ilaveten Yanya Valisi olup, kısa bir süre sonra hepsinden azledildi. Ekim 1878 (Şevval 1295)'te Darü's-Şûra Azâsı oldu. 17 Haziran 1876 tarihinde Serasker Hüseyin Avni Paşa ile Hariciye Nazırı Raşit Paşaların gece bir suikast sonucu öldürülmeleri üzerine, Rumeli'deki görevleri üzerinde kalmak kaydıyla Abdi Paşa seraskerliğe, Redif Paşa kâ'im-i makâmı, Safvet Paşa Hariciye ve Halil Paşa da Adliye Nazırlıklarına 18 Haziran 1876'da atandılar¹⁴. Birinci Rütbeden Murassa Mecidi Nişanı sahibidir¹⁵. 14 Haziran 1880 (6 Receb 1297)'de vefat etti. Karacaahmet'de medfundur. Savaşlarda kendisini ispat etmiş, gayretli, dürüst bir adamdı. Oğulları Rauf Paşa ile Hüsrev Paşa'dır.

Belgeler*

Belge: 1

(1)Müdde'-i Umûmî Ferik Ali Nizamî Paşa Tarafından Divân-ı Harbe Verilen Varakadır¹⁶.

Rusya Devleti Saltanat-ı Seniyyeye ilân-ı harb etmesi üzerine cânib-i Devlet-i Aliyye'den dahi tedâfû'î tedâbir-i kaviyyeye teşebbüsle gerek Anadolu ve gerek Rumeli ciheti hudûd boy-larına Asâkir-i Nizâmiye ve Redife ve mu'âvene ve levâzımât-ı mükemmele sevk ve tesyîr buyu-rularak ve umûm ahâli dahi muhâfazâ-i vatan için mâlen ve bedenen gayret ederek her tarafın

¹¹ Bu hırsızlık olayı uzun bir muhakeme ve araştırma konusu da olmuştur. Sanıklardan Kelo onbeş sene Bağdat'ta küreğe mahkum edilirken, diğer sanık Zeydan'ın verdiği kıymetli bilgiler karşılığında cezadan muaf edilmiştir. "...Altuncı Ordû-yu Hümâyün erkânından Mirlivâ sa'âdetlu Abdi Paşa'nın leylen hânesinden emvâl ve eşyasını gasb ve sirkate ve Abd nâm hizmetkârını cerhe cür'et eylediği sâbit olan el-Ferc aşiretinden Kelo'nun ber-müceb-i hükm-i kânun onbeş sene müddetle Bağdad'da küreğe konulması ve refiki Zeydân'ın havâli-i Necdiye rû'esâ-yı fesâdasından olub mahbesden firar etmiş olan Acmân aşireti şeyhi Rûkân nâm şahsın ahz ve girifti esbâbını teshil etmesinden dolayı Zabtiye Nezareti altında tutularak cezâdan mu'âfiyeti..." *Îrade Dahiliye* 50116, (2 Safer 92 / 1 Mart 1876 tarihli tezkire)

¹² 21 Haziran 1876 tarihinde 25.000 kuruş maaşla bu göreve atanmıştır. BA. *Îrade*, 60342, (26 Cemâziye'l-evvel 1293 tarihli tezkire, Bkz: Ek 2)

¹³ "Seraskerlik hizmet-i celilesine Bahriye Nâzırı devletlü Abdülkerim Nadir Paşa hazretlerinin icrâ-yı me'mûriyeti şeref-sunûh ve sudûr buyurulan emr ü fermân-ı me'âlî-ünvân-ı cenâb-ı cihân-bânî muktezâ-yı münifinden olmağa ol bâbda..." *Îrade*, 50355 (11 Rebi'ü'l-evvel 1293 tarihli tezkire)

¹⁴ "...Serasker Hüseyin Avni Paşa ile Hariciye Nazırı Raşid Paşaların be-kaza'il-lâh-i te'âlâ dün gice bir su'i-kas-d eseri olarak vefatları vukû'bulduğundan ve husûsan ahvâl-i hâzıra iktizâsınca bu iki mevki-i mehâmda ehliyet ve kifâyeti mücerreb bendegândan bulundurulmak lâ'bûd idüğünden nâşi serdâr-ı ekrem devletlü re'fetlü Abdi Paşa hazretlerinin Rumilinde olan hizmetini kemâ-kân bi'l-fi'il ifâ etmek üzere Seraskerlik me'mûriyet-i mu'tenasına ta'yiniyle..." *Îrade*, 50529 (29 Cemâziye'l-âhır 1293 tarihli tezkire, Bkz: Ek 3)

¹⁵ "...ve Serdâr-ı Ekrem müşârûn ileyh hazretlerine dahi tebdilen Birinci Rütbeden Murassa' Nişân-ı Mecidi i'tâsıyla beraber harekât-ı askeriyece ibraz etmekte oldukları tedâbir-i sâ'ibeden dolayı mahzuziyet-i cihân-kıymet-i tâcdârînin telgrafla gönderilen tebşiri...", *Îrade*, 50862 (13 Şevval 1293 tarihli tezkire, Bkz: Ek 4)

* Belgelerin transkripsiyonunda teknik zorluklardan dolayı başlıca transkripsiyon işaretleri kullanılmıştır. (|), (و) ve (ع) ile yapılan uzatma ve inceltmeleri (^) ile, harf-i tarifleri (l-), hemzeleri (') ve (ع) harflerini de (') ile gösterdik.

¹⁶ Ali Nizamî Paşa'nın Divân-ı Harb Savcısı olarak atanması hakkında Bkz; "...Serasker-i sâbık Redif ve Serdâr Abdi Paşalarla Eşref ve Mahmud Paşaların ve sâir icâb edenlerin icrâ-yı muhâkemeleri için emr ü fermân-ı hümâyûn-ı hilâfet-penâhi mantûk-ı celiline tevfikân teşkil olunan Divân-ı Harbde Müdde'-i Umumî sıfatıyla bir me'mûr bulundurulması muktazî olduğundan ve Divân-ı Harb Azâsından Ferik Sa'adetlu Ali Nizamî Paşa hazretleri bu hizmete ehil görüldüğünden müşârûn ileyhin Müdde'-i Umumî tayin edilmesi ve şu halde açılacak Divân-ı Harb azalığına dahi müteka'idin-i ferikândan sa'detlu Hacı Halid Paşa hazretlerinin nasb olunması Meclis-i Askeride tezkir kılınmağa ol bâbda...", 5 Şaban 94 / 15 Ağustos 1877, *Îrade* No: 61534. Burada Divan-ı Harbin öteki üyesinin de Hacı Halit Paşa olduğu anlaşılmaktadır. (Bkz. Ek 5)

takviye-i erkân-ı muhâfazâsına himmetle hudûd-ı hakâniyenin cümlesi müdafa-i düşmana kâfi bir hale konulmuş ve bâ-husûs Tuna boyunda şimdiye kadar emsâli görülmemiş sûrette peyder-pey muntazâm ve esliha-i cedîde-i mütenevvî'a ve mükemmele mücerred bir kuvve-i külliye-i vâfiye tahâşşüd ettirilerek ve Tuna nehrinde dahi misli nâ-mesbûk azîm ve mükemmel zırhlı donanma-yı hümayûn bulundurularak devlet ve milletin tasallut-ı a'dâdan vikâyesi ve bu kuvvetin müdafa-i şedîde ve seri'asına ve ânın da fûnûn-ı harbiyeye tevfikân hüsn-i bakiyye ve idaresi Makâm-ı Seraskerîden intihâb ve ta'yiniyle bir takım zevata tevdi olunmuş ise de Rusya ile sâbıklarda edilen muharebâtta ise Devlet-i Aliyye bu kuvvetin nısfına bile mâlik olmadığı ve Rusya'nın Karadeniz'de ve Tuna Nehrinde seyr ü sefâyine mâlik olarak kuvveti dahi şimdikinden dûn bulunduğu halde Rusya askeri güç ile Tunayı yalnız bir mahalden geçebilmiş ve Balkan'ı aşamamış idi. Bu def'a berri ve bahrî bu kudret ve kuvvet mevcûd ve Rusyalu yalnız Tuna'yı geçmek için resmen kırk elli bin adamı gözden çıkarmış iken müdafa'a ve mukabele-i kâfiye görmeksizin Tuna'yı iki yerden tecâvüzle bunca fenalığı icrâ ve Bile gibi bir mevki-i mühim tutulmuş iken mu'ahharan orası dahi tahliye ile Tırnova yolu açılmış ve Tırnova tabii bir istihkâm gibi olduğu halde kuvve-i kâfiye bulundurulmamış olmasından nâşi Rusyalu bî-pervâ Bile'den gelerek Tırnova'yı istilâdan sonra dahi bilâ-müşkilât Balkan'ı aşub mevâki-i ma'lûmeye gelmiş ve Payitahtı tehlikeye düşürmüş (2) ve bu da ol kadar kuvvetin kal'alara kapanıp kalarak Tuna'yı geçmiş olan düşmanın böyle sür'atle ilerlemesine mani olacak tedâbire teşebbüs olunmamasından neş'et etmiştir. Bu kadar kuvvet mevcûd bulunmuş ve kuvve-i nehriyye kumandası dahi kuvve-i berriye kumandanlığına tefvîz olunmuş iken Rusya'nın bilâ-mâni Tuna'yı iki yerden tecâvüzle bunca hasâret icrâ ile namus-ı askeriyyeyi lekedâr itmeğe sebep virenlerden biri de Serdâr-ı sâbık Abdi Paşa'dır. Zira müşârûn-ileyhin me'mûriyeti pek mühim olduğu gibi mes'uliyetinin derecesi dahi o nisbette bulunduğu bedihî iken vakt-i zamaniyle Tuna'nın nokta-i mühimmesini takviye ve muhâfazâyâ kâfi lâzım gelen kuvvetin ta'yininde ve şayed Rusyalunun Tuna'yı tecâvüz edebilip de istilâ edeceği me'mûl olan mahalle ahâlisinin mal ve canlarını bir dereceye kadar sıhhat ve selâmete isâl için mahallî hükümetlerce ittihazı iktiza eden tedâbirde kusurun meydana ve bâ-husûs Rusyalunun bir iki mahalden yani Zîştovi ve Niğbolu taraflarından Tuna'yı geçeceği zikrolunan mahaller karşusunda icrâ ettiği manevralar ve görünen tedârikât-ı harbiyyeler ile bayağı ma'lûm olduğdan sonra oralara mikdâr-ı kâfi asker yetiştirilmesi emrinde sa'y ve gayret etmek şöyle dursun Zîştovi'den geçen düşmanın Balkan cihetine ayrılmasını men' için dahi hiçbir tedbire teşebbüs etmediği beyândan azâde bulunmuş. Ve'l-hâsıl müşârûn-ileyhin hâiz olduğu me'mûriyetin derece-i aliyyesini asla mühimsemeyüb yalnız Şumnu'da ikametle düşman Tuna'yı geçti. Ve Balkan'ı aşub Edirne'ye ve oradan İstanbul'a gelecektir. Haber-i muvahhaşlarını Der-Sa'âdet'e isâle hasr-ı evkat etmiştir. Bundan ma'lûm olacağı vechle Rusyalunun öyle bilâ-mâni Tuna ve Balkan'ı tecâvüzle mülken ve mâlen ve nefsen ettiği bunca tahribât ve hasarât ve telefâtun başlıca sebeplerinden biri müşârûn-ileyh Abdi Paşa olub bu da ya 'amden veyahut cehlen olmak lâzım geleceğine ve bu ihtimâlin her hangisi olur ise olsun kendisi mes'uliyet-i şedîde altında bulunacağını müşârûn-ileyhin taht-ı muhâkemeye alınarak tebeyyün edecek derece-i tühmetine göre hakkında lâzım gelecek mu'âmelenin icrâsını Divân-ı Harb Hey'etinden Saltanat-ı Seniyye ve Millet-i Osmaniye nâm-ı celiline* olarak taleb ederim

Ferik Ali Nizâmî

* Yargılamanın millet adına yapılması, millî hakimiyete dayandırılması yenidir ve bunu, Batı tarzında hukuk sisteminin Osmanlı Devletinde uygulanmasının ilk tezahürleri olarak kabul etmek mümkündür.

Belge: 2

(2)Abdi Paşa Tarafından Cevâben Divan-ı Harbe VerilenVarakadır

Ferik Sa'âdetlu Ali Nizamî Paşa Hazretleri tarafından tanzim olunub Divân-ı Harbde taraf-ı âcizâneme i'tâ olunan müzekkere mütâla'a-güzâr-ı âcizânem olmağla cevâben tafsîlât-ı âtiyye-nin arzına ibtidâr olunmuştur. Şöyle ki;

Rusyalunun Devlet-i Aliyye aleyhine ilân-ı harbden mukaddem Hey'et-i Devletce iş mevki-i müzâkereye konularak etrafıyla mütâla'a edildikten Rusyalunun kabul-i teklifâtı¹⁷ nâmus-ı devleti ihlâl edeceğinden ve Devlet-i Mu'azzama-i İslamiyye'nin bu teklifi kabul etmesinden ise nihayet dereceye mahvoluncaya kadar muhârebe idüb nâm-ı âlisini ol sûretle muhâfazâ etmesi Meclis-i Umûmî'de kararlaştırıldığından müste'inin inâyeti'l-lâh-i te'âlâ hudûd-ı hakâniyede esbâb-ı müdafâ'nın tehi'esi sırada saltanat-ı seniyyenin ol vâkitki kuvve-i mevcûdesi nisbetinde ve Varna mevki'i dahi dâhil bulunduğu halde Vidin'den Dobruca kıt'asının muntelhâsına kadar mevâki-i müstahkeme ve sâiresine dahi ancak yüzyetmiş tabûr asâkir-i şâhâne ikâme ve ika'ı mümkün görülüb işbu kuvvetle ve nehren dahi kuvve-i bahriyye ile mehmâ emâkin-i müdafâ'ıye bezli mâ-hâsıl-ı ikdâm olunması ve lüzûm-ı hakiki-i fevkalâdeye mebnî Edirne'de dahi kırkbin kişilik bir kuvve-i ihtiyatiyyenin bulundurulması ve Sofya mevki'inin dahi tezyîd-i kuvveti kararlaştırılmış ve bu yolda tertîb edilen plan Vükelâ-yı İzâm Hazerâtı dahi hazır bulunduğu halde huzûr-ı me'âli-mevfûr-ı Hazret-i Padişâhîde kırâ'at olunmuş idi. Mu'ahharan şerefefzâ-yı sunûh buyurulan irâde-i me'âli-âde-i Hazret-i Padişâhiye imtisâlen me'mûren Rumeli cihetine azîme-i âcizânemde evvel be-evvel mevâki-i askeriyyeyi görmek ve tertûbât-ı lâzimeyi ona göre icrâ etmek için¹⁸ Devletlü Ahmet Eyüb Paşa Hazretleriyle birlikte Ruscuk'a muvâsâlat-ı abidânemin Tuna Bahriye Kumandanı olan ve nehr-i mezkûrda ma'lûmât-ı mükemmelesi bulunan Ferik Sa'âdetlu Hüseyin Paşa Hazretlerini orada bularak Tuna'nın aşağı cihetindeki mevâki-i askeriyyeden avdette kendisiyle tertûbât-ı nehriyeye dair müzâkere olunmasına karar verilmiş olduğu halde Ruscuk'a hîn-i avdet-i âcizânemde müşârûn-ileyh Hüseyin Paşa Hazretlerinin Der-Sa'âdete aldırıldığı haberi alınarak o sırada müşârûn-ileyhin oradan infikâki nâ-münâsib idüğü Der-Sa'âdet'e yazılmış ve müşârûn-ileyhin (4) Donanma-yı Hümâyûn Kumandanlığı için daha ziyâde lüzûmu olduğu cevabı alınarak teessûf olunmuş idi. Şimdice dahi tertûbat-ı lâzime icrâ olunmak üzere Ruscuk'dan oraya gelindi. Bir müddetcik sonra Rusyalunun Devlet-i Aliyye aleyhine ilân-ı harbi vuku'bulmasına mebnî be-tekrar Ruscuk'a gidilmiş ve her şeyden evvel icrâ olunacak tedbîr-i kuvve-i bahriyyenin tertûb ve ta'biyesi olduğu halde müşârûn-ileyh Hüseyin Paşa Hazretlerinin yerine Tuna Kumandanı ta'yin buyurulmuş olan Arif Paşa'nın geç kalması ve mu'ahharan Tulcı'ya kadar gelmiş ise de ol vakte değin Rusyalunun Tuna'nın aşağı sâhiline yayılması hasebiyle müşârûn-ileyh Tuna'dan nehren yukarıya çıkamayub orada kalmasıyla nehrin yukarı cihetindeki gemiler kumandansız kalmış olduğundan hem tedâbir-i nehriye müzâkere eylemek ve hem de müşârûn-ileyh Arif Paşa'nın taht-ı kumandasında olarak nehrin Potbaşı'nda yukarısındaki donanmayı kumanda etmek üzere idare-i nehriye re'is bulunan Mir-livâ Dilâver Paşa'nın me'mûriyeti tezekkür ve inhâ olunub buna Der-Sa'âdet'ce dahi müsa'ade buyurulması üzerine müşârûn-ileyh Potbaşı'nda bulunan gemileri düşmanın teşebbûsât-ı tecâ-

¹⁷ Yukarıda zikri geçen, Hersek'e bağlı Nikşik kazasının Karadağ'a verilmesi teklifi.

¹⁸ Paşa'nın bu teftiş seyahati için önceden de olduğu gibi, Maliye Nezaretî tarafından 50.000 kuruş harc-ı râh ödenmiştir. Bkz; "...mukaddemâ Rumeli cihetine azimetlerinde harc-ı râh olmak üzere Maliye hazine-i celîlesinden 50.000 kuruş i'tâ buyurulmuş idi. Müşârûn ileyh hazretleri bugün bu taraftan hareket ve Varna tarikiyle Tuna'nın mevâki-i askeriyesini dolaşarak Vidin'e kadar azimet edecekleri cihetle vuku'bulacak mesâriflerine medâr olmak üzere kendülerine yine ol mikdâr veyahud daha ziyâde harc-ı râh i'tâsı...", Selh-i Rebi'ü'l-evvel 294 / 16 Mart 1877, İrade No: 60919

vüziyesi aleyhinde isti'mâl etmek için o taraflara gönderildi. O aralık müşârün-ileyh Arif Paşa'nın dahi berren Maçın'e gelerek orada mûmâ-ileyh Dilâver Paşa'yı bulup me'mûriyetine dair Der-Sa'âdet'den emir almadığı cihetle mûmâ-ileyhi işe karışmaktan men' etmiş ve Donanma süvarilerine dahi Paşa-yı mûmâ-ileyhin emrine mûtâva'at etmemelerini tenbîh ederek Rusçuk'a gelmiş olmasıyla bu halden dolayı mûte'âkiben mûmâ-ileyh Dilâver Paşa dahi Rusçuk'a gelmesiyle Paşa-yı mûmâ-ileyhin me'mûriyeti bundan maksad ne idüğü Paşa-yı mûmâ-ileyhe tefhîm olunmuş idi. İşte o sırada Paşa-yı müşar ve mûmâ-ileyhuma vesâir bazı erbâb-ı vukûf ile olunan müzâkerâtta mevcut gemilerin düşman mermiyâtuna tahammül edebilecek ve onlara mukâbele edebilecek kuvvet ve cesâmetde ve mertebe-i kifâyetde olmadığı cihetle nehrin elde tutulabilmesi ve Siret Köprüsü ile karşı cihet demiryollarının tahrip ve tatili hakkında olan tasavvurâtın mevki'-i icrâya vaz' ve isâl edilebilmesi ma'lûm olan iki zırhlının Tuna'ya geçirilmesine mûte-vâkkıf idüğü ve suların feyzânı cihetle mezkûr gemilerin (5) nehre götürülmesi mümkünattan bulunduğu tahakkuk etmesine mebnî bu bâbda Der-Sa'âdet'te bi'd-defâ'at müraca'at olunmuş ise de icâbı icrâ buyurulmamış olduğu gibi mu'aharan vâli-i vilâyet Devletlü Ahmed Paşa hazretlerinin Şumnu-yı Şerif'e yürümek ve müşârün-ileyh hazretlerinin husûsât-ı bahriyyeye vukûf ve ma'lûmat-ı tammeleri cihetle tasavvurât-ı ma'rûzanın çare-i icrâsına istifsâr ve cereyân eden müzakerât ve muhaberât-ı sâbika keyfiyâtı dahi beyân ve tezkâr kılınması üzerine müşârün-ileyh Arif Paşa'yı da Şumnu'ya celb ederek beynlerinde vâki' olan müzakerâtta dahi Tuna nehrinin elde tutulamaması ve tasavvurât-ı ma'rûzanın mevki'-i vüsûle getirilmemesi için isimleri ta'yin olunarak iki zırhlı ile bir kaç ahşap geminin be-heme-hâl nehre alınması ehemm ve elzem görüldüğünden işbu gemiler derece-i elzemiyeti ehli vasıtasıyla iş'âr ve isbât edilerek bu sûretle te'kidât-ı sâbika-yı âcizânemin tesir ettirebilmek ve artık daire-i Bahriyeye bir şey denilmesine ve ziyâde te'hîrata mahal kalmamak maksadıyla taraf-ı âcizî vâki' olan ihtâr üzerine keyfiyetin müşârün-ileyh Ahmed Paşa hazretleri ve doğruca Bâb-ı Âli'ye yazmış olduğu halde husûsât-ı bahriyyeye müdahale etmemesi lâzım geleceği mealinde ve sûret-ı tevbihte hem müşârün-ileyhe ve hem de taraf-ı acizîye telgrafnâme-i sâimler gelmiş ve bunun üzerine husûs-ı mezkûrun müşârün-ileyh hazretleri tarafından yazılmış ve ber-vech-i ma'rûz kendisinin husûsât-ı Bahriyeye ma'lûmat-ı tammesi olmasından dolayı tervîci mûcib olur mülâhazâsıyla taraf-ı âcizânemden olunan ihtâra mebnî olduğu ve sûret-i iş'ârın tervîci pek ehemm ve elzem bulunduğu taraf-ı çâkeriden be-tekrar Bâb-ı Âli'ye yazılmış ise tervîc-i iş'âr şöyle dursun cevab bile alınmamışdır. Eğer evvel ve âhir vuk'ubulan ma'rûzat tervîc bulunmuş olsa idi düşmanın harekât ve tecevüzâtı gereği gibi tatil olunur ve işin başka renk kesb etmesini mûcib olur idi. Çih fayda ki bu kadar ihtârat ve te'kidât semeresiz kalmışdır. Hatta Tuna sevâhilinin nerelerine torpil vaz' ve hangi mevki'lere ne türlü gemiler tertîbi lâzım geleceği beyânıyla icrâ-yı icâbı Tuna'ya azîmet-i âcizânemden evvel Tuna Umûm Kumandanlığı cânibından mukaddem Seraskeriye ve oradan da Bahriye Nezâret-i Celîlesine ne yolda tebliğât (6) icrâ kılınmış ve nezâret-i müşârün-ileyhâ bundan ne cevaplar verilmiş olduğu inde'l-müraca'a ma'lûm olacağı derkârdır.

Evet, kuvve-i bahriyenin kumandası dahi taraf-ı âcizâneme muhavvel olduğundan ve bundan dolayı Bahriye Nezâret-i Celîlesine su'âl tertîb etmediğinin nezâret-i müşârün-ileyhâca bundan der-meyân olduğu mükeddemâ Makâm-ı Seraskerîden bildirilmiş ise de cevâben yazılan telgrafnâme-i acizîde gösterildiği vechle kuvve-i mezkûrenin sûret-i umûmiyede kumandası yani sefâyîn-i harbiyeden talep olunacak işin ta'yin ve tevcîhi kuvve-i bahriyye kumandanlığına muhavvel olması tabîi ise de hangi sefinelerle nasıl işte ve ne sûretle istihdam edilmesi gibi savr-ı icrâ'iyeye ve ta'rîfât-ı sâiresi cihet-i bahriyeden me'mir olan kumandana ait olmamak mümkün olmayacağı gibi müşârün-ileyh Hüseyin Paşa'nın hod-be-hod nezâret-i müşârün-ileyhâ tarafından kaldırılmasıyla nehirce ma'lûmat-ı mükemmelesi bulunan böyle bir zâat ta-

mam işe mübâşeret zamanında guyûbeti ve halefinin vaktiyle adem-i vüsûlü ve Tuna'ca ma'lûmâtsizliği ve kuvve-i bahriye kumandan ve ümerâsı beyinde bi'l-müzâkere şiddet-i lüzûmü ta'ayyün eden ve evvel ve ahir ta'yin esâmisiyle taleb edilmiş olan gemilerin gönderilmemesi ve müşârûn-ileyh Arif Paşa tarafından mu'aharran beyân ve iş'âr olunduğu vechle asâkir ve istihkâmatsız olmayan mahallere gemi göndermemek üzere daire-i bahriyeden kendisine evâmir-i şedîde ve mükerrere verilmiş olması gibi sırf daire-i bahriyeden münba'is ve Tuna sevâhilinin elden gitmesini mûcip esbâb-ı taksirden dolayı dahi taraf-ı âcizâneme zerre kadar mes'ûliyet tertûb etmeyeceği bedîhîdir. Esbâb-ı ma'rûzadan dolayı vakta ki Rusyalı karşı sevâhili istihkâmât ile takviye ve büyük çaplı topraklar ile teçhiz etti artuk zaten ufak tefek şeylerden ibaret olan kuvve-i nehriyye bütün bütün icrâ-yı harekete muktedir olamayarak bulundukları mevki'de kaldığından ve zaten Dobruca'da bulunan kuvve-i askeriyyenin miktarı azalmakla beraber mevki'i dahi ma'lûm idüğünden düşmanın oradan geçebilmesi me'mûl (7) olmağla kıt'a-i mezkûrenin ahâlisinin içerülere alınması lüzûmu hasbet'ta'alluk ol vâkit Tuna Valisi bulunan Devletlû Sadık Paşa Hazretlerine ihtâr olunmasına mebnî müşârûn-ileyh hazretleri tarafından Bâb-ı Âli ile bi'l-muhâbere kararlaştırılarak icrâ-yı icâbı zımında kıt'a-i mezkûre mülkiye me'murlarına ta'limât-ı lâzime i'tâ buyurulmuş idi. Kuvve-i nehriyyenin hüsn-i tertûb ve istîmâline getirilmesinde eğerçi istifa dolayı etmekliği bile göze aldırılmış isem de ve sıfat-ı hammiyyetün müba'id olamadığını tarife hacet göremem.

Mezkûr lâyhada bi'l-cümle hudûd-ı hâkâniyenin her tarafı takviye edilerek müdafa'a-i düşmana kâfi bir hâle konulmuş ve Tuna boyunda muntazâm bir kuvve-i külliye-i vâfiye bulundurulmuş olduğu isbât buyuruluyor. Vâkı'a Tuna boyu gibi bir sedd-i mühim ve mütenasın istihkâmattan âri olması ve nehirde bulundurulacak sefâyînin hîn-i iktizâda barınabilmesi için elde muntazâm limanlar bulunmaması Hey'et-i Devlet tarafından beş-altı sene mukaddem nazâr-ı te'essûf ile görölerek icrâ-yı icâbı zımında devletlû Ahmet Eyüb Paşa Hazretleri ve sa'adetlû Belûm (?) Paşa ile Bahriye ve Erkân-ı Harbiye ümerâsından mürekkeb bir komisyon-ı mahsûs teşkil kılınarak ve ri'yâseti uhde-i abidâneme tevcih buyurularak ol tarafa azîmet olunmuş ve Tuna boyunu icâb eden mevâki'le Varna ve Şumnu mevki'lerine istihkâm ve Ruscuk ve sair mahallere donanma için limanlar inşâ olunmak ve hatta Köstence ile Boğazköyü arası dahi istihkâm ile tutulmak üzere işe mübâşeret olunmasını müte'âkib Erzurum'a tahvil-i me'mûriyet-i âcizânem vuku'bularak mezkûr komisyon dağılarak teşebbüsât-ı vâkı'a kuvveden fiile çıkarılamamış idi. Her tarafı takviye edilmiş denilen ve tûlu ikiyüz saate karib bulunan Tuna hudûdunun şimdi yalnız Vidin ve Ruscuk Silistre mevki'leri müstahkem olub ve Tutrahan ile Niğbolu mevki'lerinde dahi ufak tefek istihkâm bulunub (8) hudûdun mahal ve mevâk'i-i sâiresi istihkâmattan hâli ve tecâvüz-i a'dâya müsâ'id bulunduğu ma'lûm olduğu gibi işbu müstahkem addolunan mevâki'a ve Şumnu ve Varna mevki'lerine yapılmış evvel zaman karargîr olan istihkâmât dahi bu defa Tuna'ya muvâsalât-ı âcizânemde henüz nâ-tamâm bir sûrette bulunduğunu ve bunların ikmâline ve bazı lâzım gelen mahallerde yeniden istihkâm inşâsına fevkâlâde sa'y ve ihtimâm olunmuş ise de mezkûr komisyonun bed'e ettirdiği istihkâmâtta el-yevm bazıları ikmâl edilemediğini Hey'et-i Aliyye-i Divân'ın ma'lûmât-ı aliyyelerine havâle eder. Ve bu havâli Erkân-ı Harbiye Re'isi Sa'adetlû Paşa Hazretlerinin meşhudâtıyla da isbât eyleirim. Bu hudûd üzerinde kuvve-i külliye-i vâfire tahaddüs ettirildiği bahsine gelince, 19 Şaban 94 tarihli memhûr cevab-ı acîzide dahi yazıldığı vechle bu muhârebe kuvve-i mevcûdemizin kifâyetine güvenerek ve düşmana galebe ümid ederek ihtiyar edilmiş olub mücerred nâmus-ı Devlet-i Aliyyeyi son dereceye kadar harben muhâfazâ için ihtiyar edilmiş ve bu bâbda her türlü fedakârlık göze aldırılmış idi. Ve mehmâ emâkin-i müdâfa' için ol vâkitki kuvve-i mevcûdeden Tuna cihetine yalnız yüz yetmiş (170) tabûr ifrâz ve tefrik edilebilmiş idi. Bunu elli ta-

bûru Sırbıye hudûdundan Niğbolu'ya kadar olan mevâki'-i muhâfazâ etmek üzere Vidin için ve otuz tabûru dahi Niğbolu dâhil olduğu halde oradan Tutrakan'a kadar sevâhili muhâfazâ etmek üzere Ruscuk için ve yirmi tabûru Tutrakan mevki'i dâhil olduğu halde oradan Boğazköyü'ne kadar mevâki'-i vikâye etmek üzere Silistre için ve sekizi Dobruca ve istihkâmâtı muhâfazâ etmek ve her tarafa ihtiyât-ı umûmî olmak üzere ellisi dahi Şumnu ve onikisi dahi Varna için idi. Erbâb-ı vukûfun ma'lûmu olacağı vechle şimdiki esliha ve ona göre yapılmış olan mevâki'-i istihkâmâtına nisbetle işbu mikdârı arz olunan askerin külliyesi şöyle dursun mevâki'-i ma'rûza için kâfi ve vâfi olacağı zannolunmaz. Muhârebât-ı sâbıkada Devlet-i Aliyye şimdiki gibi kuvve-i askeriyesinin nısfına bile mâlik olmadığı ve Rusya'nın (9) kuvveti ise şimdikinden dûn bulunduğu halde Tuna'yı güç ile yalnız bir yerden geçebildiği ve Balkan'ı aşmadığı ve bu def'a ise bu kadar kuvvet var iken ve Rusyalı yalnız Tuna'yı geçmek için resmen kırk elli bin adamı gözden çıkarmış iken müdâfa'a ve mukâbele görmeksizin Tuna'yı iki yerden geçtiği beyân buyuruluyor. Devlet-i Aliyye'nin mes'ele-i mâziyyede Tuna sevâhilinde bulundurduğu kuvvet şimdikinden pek de az olmadığı gibi Rusyalının bu def'a Tuna cihetine getirdiği kuvve-i askeriyyenin mikdarı mes'ele-i sâbika götürdüğü askerin iki mislinden pek çok ziyâdedir. Bundan başka Memleketeyn (Eflak-Boğdan) askeri de bu kuvvete munzam ve mu'avindir. Rusyalının bu def'a Rumeli cihetine tecâvüzü için olan teşebbüsât ve tedârikâtının derecâtı bi'z-zat İmparator'un ve veliahtın orada bulunmasıyla da anlaşılıyor. Düşmanın kuvve-i askeriyesinin külliye mikdarını müşârûn-ileyh Ali Nizamî Paşa Hazretlerinin *Rusyalının tecâvüzü için kırk-elli bin adamı gözden çıkarmışdır* buyurmaları da isbat ediyor. Buna karşı bizim elimizde bulunan kuvvet ise yüzyetmiş tabûrdan ibaret idi. Rusya mes'ele-i mazide vâkı'a yalnız Dobruca tarafından tecâvüz edebildi. Çünkü Memleketeyn'de ol zaman şimendifer gibi bir vâsita-i nakliye olmadığı için yukarılara asker ve mühimmat nakledeemedi. Ve vesâit-i tecâvüziye ki, bir takım eşya-yı nakliyedir. Ol vâkit bunları berren yukarılara nakledemeyeceği gibi nehren dahi istihkâmâtımız önünden geçemedi. Şimdi ise hâl, külliye bunun hilâfidır. Bundan başka düşmanın ol vâkit Memleketeyn'de hatt-ı ric'atını Avusturyalının tehdit etmesiyle orada bir kuvve-i ihtiyatiye mecburiyeti ve ecnebi mütteliklerimizin te'sir-i nüfuzu ve onlardan asker intizarı dahi mevcud idi. Bunlardan ve mes'ele-i mâziye esnasında Ulah ve Boğdan askerinin düşmana mu'avin olmamasından ve Sırbistan'ın alâim-i tecâvüziyesi ve Bulgaristanca isyân mülâhazası ve Karadağ meselesi bulunmamasından nâşi mes'ele-i hâzıranın bi'l-vücûh (10) muhârebe-i mâziyyeye kıyâs kabul etmeyeceğini hey'eti muhtereme-i divân dahî tasdik eder. Saltanat-ı seniyyenin 'umûm kuvveti vâkı'â mes'ele-i mâziyedeki kuvve-i 'umûmiyeden pek çok fazladır. Fakat bizim mevzû-ı bahsimiz Tuna cihetindeki kuvvettir. Mezkûr lâyiha'nın bir fıkrasında dahî Bile gibi bir mevki'-i mühim elde iken mu'ahharan tahliye olunarak Tırnova yolunun açıldığı ve müstahkem olduğu hâlde orada mikdâr-ı kâfi asker bulundurulmamasından nâşi düşmüş gelüb Tırnova'yı zapt ettiği ve sonra bilâ mâni' bi'l-kânî geçtiği gösteriliyor ehli vukûfun ma'lûmu olduğu ve bir mufassal ve sahîh harîta mürâca'at edildikde cümlece ma'lûm olacağı vechle Bile denilen mevki' Ruscuk'dan Tırnova'ya giden şosenin Yanza suyunu kat' ettiği noktanın pişgâhında vâki' bir karye olup orada mezkûr suyun üzerinde köprüye dahî Bile köprüsü tesmiye edilmiş ve bu köprüden geçen şose fi'l-vâki' Tırnova'ya gider ise de bu yol Ruscuk'dan gelenler için bulunmuştur. Zıştovi'den ise işbu Bile'nin dört beş sa'at açığından geçer ve doğruca Tırnova'ya gider bir mükemmel şose bulunduğu gibi Zıştovi'den Seleni'ye giden şosedan ayrılarak Tırnova'ya başka bir şose tarîk daha vardır ki Rusya'yı Tırnova'ya işbu yollardan gelüb Bile'den geçmemişdir. Bu hâle nazâren Bile mevki'inin elde tutulması düşmana Tırnova'ya yol vermemek demek olmayacağı cihetle ehemmiyetli olmadığı gibi belki öyle cüz'î bir kuvvetle orada durulması ne derece tehlikeli olduğu erbâb-ı fennin ma'lûmudur. Zirâ Bile mevki'i Ruscuk'a dokuz on sa'at olup Zıştovi'deki düşman ise Yanza'nın münâsib ma-

hallerinden geçerek orada bulunan kuvvetin arkasını alması pek kâbildir. İşte bu mahzûr mü-lâhazâsına ve zâten orada kuvvet tutmaktan bir şey istifâde edilmeyeceğine ve düşman bu sû-retle arkasını alır ise tahlisi için elde kuvvet bulunmamasına mebnî Rusçuk fırkasından orada bulunan müfreze fenâ'en lüzûm görülmesinden dolayı Rusçuk ile muvâsala kesbetsün için tersinin cihetine doğru çektirilmiş idi. Tırnova'nın tabi'î müstahkem olduğu halde az kuvvet bulundurulmasından nâşi düşman tarafından zabt (11) olunmuş olduğu bahsine gelince; Şumnu'dan bi'l-hassa Tuna Umûm Kumandanı bulunan Ahmed Eyüb Paşa hazretleri tekrar li-ecli'l-mu'âyene Tırnova'nın Niğbolu cihetlerine gitdiği sırada zaten dahî ma'lûm-ı âcizâne olduğu cihetle Tırnova'nın istihkâm verilerek az kuvvetle tutulması hasbe'l-mevki' mümkün olamayacağını beyân etmiş ve buranın hâl-i tedâfü'ye konulması yirmibeş otuz tabûr asker ikâmesine mütevakkıf olup elde bulunan ve mikdarı ma'lûm olan kuvve-i askeriye den ise orası için ol mikdar asker tefriki gayr-i kâbil bulunmuş olduğundan orada yalnız asâyî-i dâhilinin muhâfazâsı için Ali Hamdi Bey kumandasıyla zaten orada bulunan dört tabûr terk olunmuş ve bu hâl mükerreren Der-Sa'âdet'e yazıldığı gibi Tırnova'da dört tabûr bulunduğu takdîm olunan jurnalde dahi muharrer bulunmuş idi.

Balkanların tutulması ise zaten Der-Sa'âdet'e ait ve bunun için Edirne'de bulundurulmak üzere kırk bin kişilik bir kuvve-i ihtiyâtiye tertûbi mukarrer idi. Tuna cihetinde bulunan kuvvet oralar için kâfi olmadığı halde bunun ile Balkan'ın da muhâfazâsı kâbil olamayacağı herkesce ma'lûm olup Balkan cihetinin zaten taraf-ı âcizâneme ta'alluku yok iken yine orası için müretteb kuvvetin lüzûmu ve sûretle icrâ-yı icâbı mütemâdiyen ve mükerreren Der-Sa'âdet'e yazılmıştır.

Tuna cihetine muvâsalât-ı âcizâne dakikasından bede' ile zaten oralarca olan ma'lûmat mevki'a-yı âcizâneme kana'at etmeyib ekser mevâki'i mükerreren ve bizzat dolaşarak bazı mahallerde dahi müşârün-ileyh Ahmed Eyüb Paşa ve Ferik Sa'âdetlü Necib Paşa hazerâtını ve ordunun Erkân-ı Harbiye Re'isi bulunan Mirlivâ Sa'âdetli Refet Paşa'yı göndererek ma'lûmat-ı mükerrere istihâl edib elde bulunan kuvve-i askeriye nin tabiyesine ve istihkâmât-ı nâkisanın ikmâlîne ve yeniden icâb eden mahallerde istihkâm inşâsına ve mühimmat ve levâzımât-ı gayr-i mükemmelenin ma'lûm olan hâlin (12) tahmiline göre tertîb ve itmâmına fevkâlâde ve elden geldiğinden ziyâde hasbe'l-vazife sa'y ve gayret olunmuş ve düşman her nereden tecâvûze tesaddî etti ise askerden hâli bir yer bulamamıştır. Fakat ma'lûm olduğu ve mükerreren arz olunduğu vechle bu tertîbât elde bulunan sermayeye göre ta'yin edilebilmiştir. Nerede ne miktar asker bulunduğu her vâkit yazıldığı gibi bu bâbda jurnal dahi takdîm edilmiş ve bu jurnal icâ-beden zevât-ı aliyye elbette müta'ala ve tedkîk buyurulmuştur câ-be-câ tahkîk için mevâ'i dolaşan yâverân-ı cenâb-ı şehri yârânı dahi manzûrları olmuştur. Kâffe-i sevâhilin muhâfazâsı cihet cihet mevâki-i ma'rûza için müretteb askere havâle ve icâbı vechile kumandası mevâki-i mezkûre kumandanlarına havâle olunmuştur ki büyük kumandanın icrâatı bundan ibaret olabilir. İşte bu tertîbaun semeresidir ki düşman şimendifer hatını elde edebilmek için Tutakan ile Rusçuk beyinde vâki' mahallerden tecâvüzü arzu etmiş ve buna pek çok kere ve pek ziyâde çalışmış ise de her yerde karşısında kuvve-i müdafa'a bularak muvaffak olamamıştır. Evet düşmanın asıl maksadı burayla beraber Niğbolu'dan geçmek olduğu hiss olundu. Ve pek çok yerlerden dahi ol sûretle haber verildi. Hakikaten oralardan tecâvûze dahi fevkalâde çalışıldı. Ama yol bulamadı. Eğer istediği yerden tecâvûze ısrar edeydi, gözden çıkardığı beyân buyrulan kırk ellibin kişiden fazla daha pek çok telefât verirdi de yine muvaffak olamaz idi. Dobruca kıt'asının zaten mevki-i ma'lûm olup hasbe'l-mevki' orada bulunan kuvvetin cüz'iyet mikdârı dahi muhtâc-ı arz olmadığı cihetle oraca istinâdımız mücerred donanmaya olduğu halde donanmadan ber-vech-i ma'aruz matlûb olan hizmet ve menfa'at hâsıl olmaması ile düşman ora-

dan tabi'î tecâvüze fırsat-yâb olmuş ve fakat Zıştovi mevki'i böyle olmayıp mevki'inin icâbına göre askerle dolmuş yani hakkı olduğu vechle Ahmed Paşa livâsı ile muhafâzâ edilmiş olduğu gibi karşısı küllük ve bataklık olduğu ve hiç bir vechle düşmanın mürûruna fennen elverişli olmadığı muhakkak olan bir mahal bulunduğu ve ordan tecâvüz-i a'dâ mazmûn (13) bulunduğu halde sâlifü'z-zikr maksadı olan mahalleri tecâvüze muvaffak olamadığından ve olamaya-cağını kaviyyen anladığından ve evvelce dahi arzolunduğu üzere düşmanın bu def'aki tedârikâtı hâric ez-tasavvur bulunduğundan hiss olunmayan birçok vapur ve istimbót ve duba ve sâl gibi esbâb-ı tecâvüziye ile leylek Zıştovi'ye mecbûren tesaddî etmiş ve her ne kadar orada da mehmâ imkân-ı müdafa'aiyye kâfi asker mevcûd ise de buna karşı tez elden gönderilecek askerlerin Ruscuk'tan sevki lâzım gelüb, halbuki Ruscuk'ta kuvve-i askeriye zaten lüzûm-ı hakikî râddesinde bile olmadığı gibi o sırada da Şumnu'nun Ruscuk'un alt taraflarından dahi tecâvüze çalışmakda olduğundan ve o cihetlerden tecâvüzü daha müzır olduğu gibi sâlifü'z-zikr düşmanın Zıştovi'den tecâvüzü zaten ve fennen me'mûl olmayub bir sahte tecâvüz bulunması dahi ihtimalden ba'îd olmadığından derhal yani düşmanın tecâvüz etmekte olduğu haberi alındığı anda Eşref Paşa Hazretleri Ruscuk'tan Bile'ye doğru ancak bir livâ kadar asker gönderilmiş ve bu kuvvet Zıştovi'den oraya çekilen Ahmet Hamdi Paşa livâsıyla karşılaşıp fakat o gün oraya geçen düşman askerinin külliyetli olduğu haber almaları cihetle Ruscuk'tan giden livâ Bile'den öteye gitmemiştir¹⁹. Bu haber alındığı gece der-akab Ruscuk'tan Zıştovi'ye zırhlı sevkiyle bahren de bir iş görülmesi taraf-ı âcizânemden Eşref Paşa²⁰ Hazretlerine yazıldığı gibi Tuna Bahriye Kumandanlığına ta'yin buyurulmuş olan devletlu Vesim Paşa Hazretleri henüz

¹⁹ Bölgedeki harekât, Zıştovi'nin düşmesi ve düşmanın Tuna'yı geçerek ilerlemesi hususundaki diğer belgeler, çeşitli kademelerdeki askerlerin zamanında ve yerinde hareket etmemeleri gibi davranışları ile Abdi Paşa'yı destekler mahiyettedir. "Rusyaluların bu def'a Tuna'dan Zıştovi'ye kolaylıkla geçmeleri ve bir takım kasabât ve kurâyı istilâ etmeleri ile Balkan dahi tecâvüze fırsat-yâb olmaları Devlet-i Aliyyeyi bir mevki'i-i müşkile koymuş ve bi'l-umûm millet-i islamiye ve bi'l-husûs teb'a-yı sâdikaya dâğ-ı derûn olmuş idüğünden şân ve nâmus-ı askeriye nakisa verecek böyle bir hâl-i esef-i iştimâle bâ'is olan sû-i tedbîr ve 'adem-i mübâlât ve bi-kaydî ümerâ-yı askeriye kimlere râcî ve âid ise heman kendülerinin taht-ı muhâkemeye alınmaları elzem olub bina'en-aleyh Meclis-i Askerî'de cereyan eden müzâkerât üzerine düşmanın Zıştovi'ye geçmesi maddesinden dolayı Mirliya Ahmet Paşa'nın ve bilâ-müdâfa'a Tırnova'yı terk etmiş olan Miralay Hamdi Bey'in ve refakatindeki askerle Tırnova'nın imdâdına gitmeğe me'mûr iken Osmanpazarı'nda tevkile vakit geçiren Mirlivâ Safvet Paşa'nın li-eclî'l-muhâkeme Der-Sa'âdet'e getirilmeleri kararlaştırılmış ve ma'a-hazâ vuku'ât-ı mezkûrenin mes'ûliyeti ordunun en büyük kumandanı olan Serdâr-ı Ekrem devletlu Abdi Paşa hazretleriyle mu'ahharan Şumnu'ya i'zâm olunan Serasker-i sâbık devletlu Redif Paşa hazretlerine ric'at etmek umûr-ı tabi'iyeden bulunması hasebiyle müşârûn ileyhümânın dahi icrâ-yı muhâkemeleri..." 14 Receb 94 / 25 Temmuz 1877, *Îrade* No: 61372. (Bkz. Ek 6) Aynı iradenin devamında "Reside-i dest-i ta'zîm olan işbu tezkire-i şâmiye-i âsâfâneleri manzûr-ı âli-i hazret-i pâdişâhî buyurulmuş ve istizân olunduğu üzere Abdi ve Redif ve Mirlivâ Ahmet ve Safvet Paşalar ile Miralay Hamdi Bey'in taht-ı muhâkemeye alınmaları ve fakat düşmanın Zıştovi'yi mürûruna Mirlivâ Ahmet Paşa Livasının yalnız bir tabûru muhârebe ve mukâbele idüb diğer tabûrlarının *Paşa-yı mûmâ ileyh ile beraber düşmana seyirci gibi bakarak müdâfa etmedikleri* me'mûriyet-i muvakkata ile Şumnu'da bulunan devletlu Namık Paşa hazretleri tarafından gelen tahrirât-ı mahsûsada beyân olunmağla mûmâ ileyh Ahmet Paşa'nın heman Divân-ı Harbde muhâkemesiyle şu cürmü tahakkuk ettiği gibi asâkir-i mahalliye muvâccesinde *kurşuna dizilmesi* için taraf-ı eşref-i cenâb-ı pâdişâhiden Tuna Orduları Umum kumandanı devletlu Mehmet Ali Paşa hazretlerine şifâhen me'zuniyet-i mahsûsa verilmiş olduğundan bu halde mûmâ ileyh Ahmet Paşa'nın mahallinde veyahud celbiyle Der-Sa'âdetde icrâ-yı muhâkemesi şıklarından kangısı lâzım gelür ise bu bâbda kumandan-ı müşârûn ileyh hazretleri ile bi'l-muhabere ona göre hareket olunması..."

²⁰ Belgeler Eşref Paşa'nın ihmali hakkında da açık bilgiler vermektedir. Mesela; "Zıştovi Kâ'imakâmı tarafından verilen lâyiha bâ-irâde-i seniyye irsâl kılınub topların Eşref Paşa tarafından evvelce aldirılması şâyân-ı dikkat olduğu gibi düşmanın tecâvüzünden evvel oranın askerce takviyesi lüzûmunu hükûmet-i mahalliye'nin iş'âr eylediği vâki ise de tedbirde müsâmaha olunmuş yine müşârûn ileyh'in taht-ı ithama alacak ahvâlden bulunmuş ve Rusyaluların tecâvüze bed'e ettikleri çarşamba gecesi saat sekiz râddelerinde ki sekiz saat sonra Zıştovi istilâ olunmuştur imdâd yetiştirilmesi Kâ'imakâm tarafından Eşref Paşa'ya Ruscuk'ta mukim olduğu telgrafhane vâsıtasıyla ihbâr olunduğu ve sahilden Ruscuk'la Zıştovi beyni üç saat olduğundan bu müddet içinde bahren mu'âvenet dahi mümkün bulunduğu halde *sûkût ve iğmâz olduğu* Kâ'imakâm-ı mûmâ ileyh cânibinden şifâhen ifade kılınmış olduğundan müşârûn ileyh Eşref Paşa'nın seri'an Der-Sa'âdet'e celbiyle heman taht muhâkemeye alınması...", 17 Receb 94 / 28 Temmuz 1877, *Îrade*: 61374, (Bkz. Ek 7)

Şumnu'ya gelüb orada olması cihetle iş'âr-ı âcizâneme kuvvet olmak üzere müşârün-ileyhi uykudan kaldırarak icâb edenlere tarafından dahi telgraf yazdırılmış ise de ol vakit bahren bir iş görülmemiştir. Bu vukû'ât akibetinde Şumnu'dan hemen bir livâ askerinin yani altı tabûrdan ibaret olan Saffet Paşa Livâsının hem oraya sevk olunacak kuvvetin âvân fardi (?) olmak ve hem de hristiyanların mahvisi olan efkâr-ı fâsidelerinin husûlüne meydan verilmemek üzere Osmanpazârı'na (14) doğru sevk edildiği gibi düşmanın sağ cenâhını tehdit etmek üzere Vidin'de bulunan Osman Paşa'ya²¹ dahi kuvve-i ma'lûme ile hemen harekete hazırlanması emri verilmiş ve Şumnu'daki iki piyade fırkasından biri dahi hem düşmanı sol cenâhından tehdit etmek ve hem de Balkan cihetini gözetmek için yine Osmanpazârı'na doğru sevk olunmak üzere hazırlanmış ise de o aralık be-heme-hâl Zıştovi'deki düşman üzerine asker sevk olunması Meclis-i Askerî'nin kararıyla kat'iyen Der-Sa'âdet'ten emir buyurulması cihetle mezkûr piyade fırkası on yedi tabûra iblâğ olunabilerek kezâlik Şumnu'da bulunan Süvari Fırkasıyla beraber Ahmet Eyüb Paşa'ya bi't-terfik Ruscuk'a doğru yola çıkarılmış ve Şumnu'dan Zıştovi'ye asker sevki yedi sekiz gün mütevakkıf olduğundan ve cihât-ı sâireden bu hareket efkâr-ı âcizânemce ve nefsi'l-emre evvelce tasavvur olunan hareket gibi sağlam ve faydalı görülmemiş ise de mezkûr emri kat'iyen imtisâlen bu fırka Gürçeşme mevki'ine kadar ilerleyüb Ruscuk'dan dahi oniki tabûrla Eşref Paşa Hazretleri gelüb orada Süvari Fırkası düşman süvarisi ile çarhalaşmağa başlamıştır. Fakat o sırada Serasker-i Sâbık-ı Redif ve devletlu Namık Paşa hazerâtı me'mûren Şumnu'ya teşrif buyurmuş olduklarından artık işce yed-i âcizânemde o kadar kuvvet kalmadığı gibi müşârün-ileyh Ahmet Eyüb Paşa Fırkasının düşman üzerine varması musib olmayub düşmanı üzerine celb ve davetle kendisine elverişli mahalde muhârebe etmesi münâsib olacağından bahisle ol vecihle hareket ettirilmesi müşârün-ileyh Namık Paşa tarafından hasbe'l-me'muriyye re'y ve tensib buyurulmasıyla ol-vechle icâbı icrâ kılınmıştır. Ve müte'âkiben dahi Der-Sa'âdetce bir plan tertib buyurulduğundan artık düşmanın üzerine varılmayub şimdilik düşmanı oralarda oyalatdırmak lâzım geleceği irâde buyurulmuştur. Evvelce Osman Paşa Hazretlerine Vidin'en hareket eylemesi için emir verilmiş olduğu arz olunmuş ise de işbu emir verildiği sırada Rusyalunun Timuk nehrinin alt tarafından tecâvüz edeceği Der-Sa'âdet'ten (15) ihtâr olunması ve Rusyalunun bir iki güne kadar Flordine'den tecâvüz edeceği yine Der-Sa'âdet'ten Osman Paşa'ya dahi yazılması cihetle müşârün-ileyh Osman Paşa'nın hareketi birkaç gün tabi'î te'hîr olunmuş ise de Plevne'nin ehemmiyet-i mevki'iyyesi ve müşârün-ileyhin be-heme-hâl gelüb Plevne'yi tutması ehemm ve elzem olduğunu yakinen bildiğimden, bu bâbda müşârün-ileyhümâ Namık ve Redif Paşalar Hazerâtını ikna ile Osman Paşa Hazretlerini Plevne'ye çektim. Ve lâzım gelen ta'limâtı i'tâ ile Der-Sa'âdet'e dahi arzettim. Düşman Plevne'nin ehemmiyetini takdir ederek orasını yed-i zabtına geçirmek fikriyle defâ'atle hücum etmiş ise de hamdolsun münhezim olmuş ve işbu manevra, düşmanın sağ kanadını kırmış idi. Eğer emri kumandaniye müdâhale edilmemiş olsaydı, hâlin icâbettirdiği sûretle harekette muhtar kalmış olsa idim, düşman Balkan'a doğru ilerleyemez idi. Ve bu hâl, erbâbının ma'lûmudur. Ne çare ki uzakdan emri kumandaniye müdâhale, işe başka renk kesbettirdi. Evet, böyledir. Çünkü âcizleri sâlifü'l-arz Saffet Paşa Livâsını Osmanpazârı'na hareket ettirdiğim sırada o cihetlerin her bir mevâki'i lâıykıyla Bilân-ı Kesruh (?) halkının ihtiyarlarını davetle askerle birlikte hareket etmelerini nasihat etmiş ve bu halkın da silah isti'mâl edebilecekleri esliha-i cedîde ile teslîh etmiş ve Aziz Paşa Fırkasını dahi sevk etmek üzere bulunmuş idim. Fakat buna muvaffak olunamayarak işbu fırka diğer kumanda ile evvela Zıştovi tarafına hareket ettirildi. Ve Eşref Paşa Hazretleri dahi oniki tabûrla Ruscuk'tan çıkub birleşti. Bu sırada da Ruscuk'ta bu-

²¹ Gazi Osman Paşa hakkında kapsamlı bir çalışma için Bkz; Metin Hülâgü; *Gazi Osman Paşa*, Boğaziçi Yay. İstanbul, 1993

lunan Süreyya ve Recnab-ı (?) şehriyârî sa'adetlu Paşa'nın iş'âr ve ihtârına mebnî Ruscuk'ta kuvvet kalmadığından ve düşman alt tarafından geçmeğe çalışmakta olup asker yetiştirilmez ise Ruscuk elden gideceğinden bahisle oraya asker yetiştirilmesi Mâbeyn-i Hümâyûn-ı Cenâb-ı Âlîsinden (16) emr u fermân buyurulmağla der-'akab oraya asker sevkine mecburiyet hâsıl oldu. İşte bu fırkanın diğer kumandanlarıyla oralarda bilâ-istifâde vâkit geçirmesi düşmana meydan vermekle ve Tırnova'nın hâl-i vakti zaten arzolunduğu gibi Osmanpazârı'nda bulunan askerde mertebe-i kifâyede olmamağla düşman Selvi cihetinden Tırnova'yı dahi tuttu. Ve Balkan'a ilerledi. Bunun üzerine Saffet Paşa Livâsının iki tabûru Kazan'a gönderilerek orası tutulduğu gibi Osmanpazârı'nda kalan asker dahi yine Der-Sa'âdet tarafından İslimiye cihetine hareket ettirilmiş olduğu sonradan haber alındı. Ve Hacı Grandon Bey refakatiyle Edirne cihetinden Şumnu'ya gelmekte olan Çerkes süvarilerinin orada tevkîfi taraf-ı âcizânemden İslimiye Mutasarrıflığına yazılmış olduğu halde, mu'ahharan Rauf Paşa Hazretlerinin orayı teşriflerinde asâkir-i merkûme müşârûn-ileyh hazretleri tarafından kâmilan Şumnu'ya i'zâm olunmuş iken, mu'ahharan bunlar ve Şumnu'da bulunan diğer süvariler yine Der-Sa'âdet'in emriyle mecbûren Balkan'ın öbür yüzüne sevkolundu. Düşmanın bu sûretle ilerlemesi üzerine evvelce tasavvur olunan mezkûr plandan netâyic-i hasene istihsâl olunacağındaki ümid-i kavî ve düşmanın şu perişanî-yi hâlimden bir büyük elden çıkarılmaması mülâhazası yine manevranın icrâsı zımnında teşebbüsât-ı lâzimeye âcizleri vicdânen icbâr edilmesiyle müşârûn-ileyhümâ Namık ve Redif Paşalar Hazerâtını bi'l-ikna fırkanın Kadı karyesinden yine Osmanpazârı'na hareketi zımnında Ahmet Eyüb Paşa Hazretlerine emir verildi. Ve artık Tutrakan cihetinin dahi o kadar korku kalmadığından orada bulunan Asaf Paşa, mezkûr Ahmet Eyüb Paşa Fırkasıyla Hezargrad'da birleşmek üzere on tabûrla Tutrakan'dan hareket ettirildi. Ve hatta Şumnu'da bulunan Tırnova Mutasarrıfı celb ile müşârûn-ileyhümâ hazerâtı dahi hazır oldukları halde askerin sûret-i idaresi müzâkere edilerek tedârikât için Osmanpazârı'na gönderildi. Ve bu hareket dahi (17) Der-Sa'âdet'e yazıldı. Fakat lâyıkiyla bilmediğim esbâbdan nâşi yine Der-Sa'âdet'ten müşârûn-ileyh Redif Paşa'ya vukû'bulan iş'âr üzerine bu hareket dahi te'hîr olundu. Eğer bu manevra icrâ olunmuş olsa idi, bi-'avnihi te'âlâ düşmanın sol kanadı kırılarak pek büyük netâyic-i hasene istihsâl olunacağı ehlinin 'indinde ma'lûm ve musaddaktır. Bunu müte'âkib Şumnu'dan Salim Paşa Livâsı hemen Cuma ve Osmanpazârı cihetlerinde olan kuvvete zammedildiği gibi, Osman Paşa'nın muzafferiyât-ı vâkî'asından lâyıkiyla istifade etmek üzere yine bu manevranın icrâsı çaresini aramakda iken sâ'ika-i kader Der-Sa'âdet'e avdetimizi icâbettirdi. Düşmanın o sıradaki inhizâmından istifade olunamayarak şimdide değin kesbi kuvvet etmesine meydana bırakılmasından dolayı el-yevm te'essüfden kendimi alamam.

Ve'l-hâsıl lâyiha-i mezkûrede ityân buyurulduğu gibi, âcizleri boş olarak Şumnu'da oturmam. Belki tertîbât ve icraât için vücûd-ı âcizânemin tahammülünden ziyâde mevâki'i dolaşım. Askerin fazla olarak bir neferi bile kalelerde kapanub kalmadı. Kaleler için zaten müretteb asker mertebe-i kifâyede olmayub bunlardan müdâfa'a için çıkarılan ve icâb eden yerlere ta'yin edilen mikdarından ma'dâ kalelere kalan asker o kalelerin mehmâ emâkin-i muhâfazâsı için lüzûmu olan askerin sülûsü nisbetinde bile değil idi. Vidin'den Osman Paşa Hazretleri hareket ettirildi. Ruscuk'tan Eşref Paşa çıkarıldı. Hatta bunun için sâlifü'l-arz feryâd olunmuş idi. Şumnu'da lâ-ekall seyyar olarak elli-altmış tabûr bulunmak lâzım geliyor iken, kaleyi dahi muhâfazâ etmek üzere kırkbeş tabûr kadar asker ancak var idi ki, bu da yalnız istihkâmâtın muhâfazâsına kâfi değil idi. Bundan dahi fırka-i seyyâre ve müfrezeler tertîb ve ihrâc olundu. Ve bu icrâatı hep her neferden bin türlü hasenât istihsâl olunacak sûrette (18) icrâ edildi. Sâhilin her ciheti askerle tutuldu ve cümlelerin kumandası sahiblerine tevdi' olundu. Lakin ma'lûmdur ki büyük kumandan her livâyı her tabûrun her bölüğü bizzat kumanda edemez. Hangi kal'ada bi-lüzûm olarak ne kadar asker kalmış ve düşman nereden tecâvûze çalışmış da karşısında bir kuvve-i râfi'a bulunmamıştır. Zaten Tuna Umûm Kumandanı meydanda olup

âcizlerin yalnız külliyyât emre me'mur olmaklığım lâzım gelir iken el birliğiyle ve bu vechle müfredât-ı emirde fevkalâde çalışıldı. Düşmanın harekâtına karşı vâlideki (?) kuvvete göre mümkün olan ve lâzım gelen tertûbatı icrâ etdim. Fakat ne haricî ve dâhili düşmanımızın ve ne de mevâki'in ahvâline ma'lûmatları olmayan zevât taraflarından emr-i kumandaya müdâhale olunması cihetle ma'lûmat üzerine edilmiş ve edilecek tertibât bırakıldı. Kumandaya haricden müdâhale olunmasından devletlerce nasıl tasarruf olunduğu tevârihte mestûrdur. Der-Sa'âdet Rum-ili'nin ehemmiyetini takdir etmedi. Rum-ili için tertîbi mukarrer olan kuvvet Rum-ili'ye nisbeten o kadar ehemmiyeti olmayan Anadolu'ya ve hiç bir fâideyi müfid olmaya-
 cak olan Sahum'a sarf ve istihlâk etdi. Bu kuvvetin sür'at-i tertîb ve tedârîkini refa'at ile ihzâr etdim. Rum-ili için askere olan ihtiyacı Erkân-ı Harb Re'isi Sa'âdetlü Mahmud Paşa hazretle-riyle de arz etdim. Hal böyle iken Der-Sa'âdet'in hatasından dolayı niçün mes'ûl olayım. Der-Sa'âdet'i ihâfe etti denilen telgrafnâme-i âcizi geçen seneki Bulgaristan mes'elesinde onların ref-i şekâvetleriyle uğraştığım esnada Bulgarlar'ın efkâr ve etvârlarına ve kendilerinin fisâr ve şekâvet için Rusyalı tarafından fırka ve alay ve tabûr hey'etinde sebt-i defter edilerek organize olduklarına yakinen (19) kesbi vukûf ve ma'lûmat etmiş bulunduğum ve Rusyalının devlet muhârebesinde kavâ'id haricinde ve 'ârenâ haydud sıfatında Bulgar vasıtasıyla bi'l-kânî tecâvüz etmesi hiss olunmasına mebnî pek doğru ve pek sârifâne bir ihtâr idi. Hatta Süleyman Bey hazretlerini Edirne cihetine götürüb İstanbul'un hatâ-yı sâbıkını ıslâh eden o telgrafdır. Şu ihdâr-ı âcizanemin şâyân-ı takdir olacağı mahalde şimdi bunun ile ittihâm olunmaklığım çalışıldığına te'essüf etmemek kâbil değildir. Mükerreren arzettim ki sevâhilin kâffesi tutulmuştur. Onun için ahâlinin geri çekilmesine hâcet görülememiş ve ma'a mâ-fih kendilerini muhâfazâyâ medâr olmak için zaten orada ve sonra celb edilen Ruscuk sancağı ahâli-i müsemmesine bi'l-i'tâ bunlar teslim olunmuş olduğu gibi daha icâb edenleri teslim olunmak üzere bir mikdar dahi Der-Sa'âdet'den celb olunub vilâyete gönderilmişdir ve her sûretle ahâlinin emr-i muhâfazâsına sa'î ve gayretten dahî geri durulmamıştır. Bununla beraber ahâli işi Bab-ı Âli'ye aid mevâddandır bu işin cihet-i mülkiyeye ait olduğu lâyhada dahi isbât ediliyor. Şurasını arzetmekten kendimi alamam ki, ma'lûm olduğu vechle devlet-i ebediyyü'd-devamı hizmetinde boş ve sâle gelmiş ve rûkûb ve nüzûla iktidardan iskât eden bir illetle ma'lûm bulunmuş olduğum cihetle sâye-i merhamet-vâye-i cenâb-ı şehriyârîde artık zümre-i du'âgûyâne iltihâkım zamanı gelmiş iken abâ ve ecdâdımın heman kâffesi gibi lağım ile atılarak ve kimisi tuğ ve tüfek ile can vererek o taraflarda din ve vatan kurbanı olmuş oldukları için mücerred bunlara iltihâk arzu-yı kaviyesi ile hanedân-ı seniyyeleri kemter-bendesî ve ni'me't-ı ta'î celile-i şehriyârilere pervar-desi bulunduğum velîni'met-i bî-müntezim padişahımız efendimiz hazretlerinin irâde-i (20) kerâmet-âde-i cenâb-ı şehriyârilere sevkî ile ma'a'l-iftihâr bunca meşakkı ihtiyar ve mâlik olduğum yalnız bir canımı atalarım gibi vatanım yolunda padişahım uğrunda isbâta ihtiyâr etmiş olduğum halde teşebbüsât-ı ma'rûzadan bir kısmı sâlifü'z-zikr sekteye uğratılmış ve bunun bir çaresini görmek ve semeresini devşirmek ile uğraşmakta iken tam istihsâl-i semere zamanında bütün bütün harmanım revâ görülmüş hiçbir nazâr-ı insafta takdir ve tahsimden başka bir sûretle görülemeyecek bunca hidemât-ı müstahsinem bilmem neden dolayı takdir olunmadıktan başka, kabahat gibi görölerek nâmus-ı askeriyi ihlâl eder sûretde enva'-ı hakâret-i azîme ile habs ve tevkîf olunduktan başka bir de mücerred Der-Sa'âdet'in hatasından ileri gelmiş bazı uygunsuzluk taraf-ı âcizâneme 'azv ve isnâd olunarak bunları ya 'amden veyahut cehlî icrâ ettiğim bir sûret-i gayr-i lâyıkada der-meyân edilmiştir. 'Amden lafzının manâ-yı mevzûhundan istidlâl olunan maksadı şimdiye değin her yerde sâdikâne ettiğim hidemât ve yalnız evlâd ve iyâlimi barındıracak bir çürük hânedan başka hiçbir nakd ve irâda mâlik olmamaklığım ile ve cehl ta'bir-i gâlizini bütün âlemin insâfına müraca'atla reddederim ve zaten kendimi bundan devlet uğrunda çoktan fedâ etmiş olduğumdan işbu ma'rûzâtımı hey'et-i muhteremenin insâfına havâle ve işi cenâb-ı âdil-i mutlakın adl ve merhametine ihâle ederek yine teşebbüsât-ı sâbıkânın semeresiz bırakıldığına te'essüfle beraber padişahımız efendimiz hazretlerinin her hal ü kârda mazhar-ı muzafferiyât-ı azîme olması da'vâta müdâvemet eylerim ol bâbda.

Fî 24 Ağustos 94 (7 Eylül 1878)

Belge: 3

Tuna Umûm Kumandanı Süleyman Paşa'dan Balkan Kumandanı Ahmed Eyüb Paşa'ya 18 Teşrin-i Sâni 93 tarihinde çekilen telgrafnâmenin sûretidir

Ahmedli Ordugâhına müteveccihen bugün Osmanpazârı'ndan hareket ediyorum. Rauf Paşa hazretleri mukarrer olan manevrada hakkımda elbette size devr-i ma'lûmât etmiştir. Eline'nin teshirinden sonra harekât-ı müttehîdeye mübaşeret olunmak üzere şimdiden hazır bulunmanız lüzûmunu ihtâr ve bugünden itibaren manevramıza hâsıl ettiği ta'allukdan dolayı muvakkaten Hain ve Ferdic boğazlarındaki tabûrlar Ahmedli ordugâhı kumandasına rabtedildiğinden kumandanı bulunan Mirlivâ Hüseyin Paşa'ya bundan böyle doğrudan doğruya bu cihete müraca'at etmesini ihbâr eylemelerini arz ederim.

Belge: 4

Ahmed Eyüb Paşa'dan Süleyman Paşa'ya cevâben yazılan 19 Teşrin-i Sâni 93 Tarihli telgrafnâmenin sûretidir

Telgrafnâme-i âlileri ahz ve halledildi ve tertîb olunan kuvvetle Eline mevki'i ve müte'âkiben Tırnova'yı zabtettikten sonra Gabaru'da ve Selvi üzerine yürümeye 'azm edildiği beyânıyla o sırada Mehmed Ali Paşa'nın Orhaniye'den Lofça üzerine tevcîh-i hareket etmesi ve buradaki kuvvetin dahi ileriye yürüdümleri lüzûmunun tavsiye ve ihdârını mutazâmmın Rauf Paşa hazretlerinin bıraktığı telgrafnâme dahi mütâlâ'a olundu. Fî'l-vâki' Tırnovo tutulduktan sonra Gabaru'da ve Selvi üzerine harekete muvaffak olunduğu halde buradaki düşman kuvveti bi't-tabi'i çekilmeye mecbur ve o sırada buradan dahi ilerlemek mümkün olacağından 'avn-ı hakk ile muvaffakiyet-i celîleleri muntazırdır. Mehmed Ali Paşa'nın Orhaniye'yi terk etmesine mecbur olmasına göre şimdi oradan (22) Lofça'ya hareketi tasavvur olunamaz. Dün biraz hava açık idi. Sol cenâh mevki'ini gezebildim. Ondan sonra havanın adem-i müsâ'adesi sâ'ir mevki'leri göstermedi ise de zât-ı âlilerince de pekâla ma'lûm olmak lâzım geleceği üzere burada kalmış olan kuvve-i askeriye'nin karargâhındaki beş altı tabûrundan ma'dâsı sokulmuş oldukları siperlerden ileriye değil geriye bile kımlıdanamayacak bir halde bulunduğu anlaşıldı. Binaenaleyh buradaki düşman kuvveti bulunduğu mevki'lerde kaldıkça üzerinlerine gidilmek tecrübesinin tekrarı kâbil olmadığı gibi düşman buraya diğer bir kuvvetle muhâcemeye kıyam edecek olur ise çünkü kuvve-i mevcûdemizin cümlesi düşmanı kuvvet ve mevki'ne karşı sarfedilmiş olub vaziyet ve tabiyelerini tatil ve ıslahı kâbil olmadığı ve ihtiyâu dahi yok hükmünde bulunduğu cihetle müdafa'a dahi müşkil olur. Kezâlik İzladı üzerine gelmiş olan düşman kuvveti orasını zabtecek olur ise buranın gerisi demek olan Karlova ve Filibe cihetlerini suhûletle tehdit edeceğinden onu karşılamak için buradan asker ifrâzı yahut 'inde'l-hâce ric'at hareketi de mümkünsüz görünüyor.

Belge: 5

Ahmed Eyüb Paşa'dan Makâm-ı Seraskeriye 19 Teşrin-i sani 93 de Cevâben Telgrafnâme'nin Sûretidir

19 Teşrin-i sâni tarihli ve şifreli telgrafnâme-i sâmilere alındı. Harekât-ı mutasavvara hakkında Süleyman Paşa hazretlerinin Rauf Paşa hazretlerine yazdığı cevabnâme sûreti zîrde aynen terkîm ve takdîm olundu. Buradaki kuvve-i askeriye'nin vaziyetini yazı ile arz etmek müm-

kün değildir. Çünkü mezkûr cevabnâmede dahi beyân olunduğu üzere zaten bir esas üzerine tertîb ve ta'yin edilmiş olmayub asıl geçidin müdafa'a noktaları düşman yedinde bulunduğu ve bizim asker mukaddemâ ol noktalara hücum eder iken tevkîfe mecbûr oldukları mahallerde (23) kalub mu'ahharan dahi vaziyetleri tebdîl ve ta'dil edilemediği cihetle elan mezkûr mahallerde düşmanın top ve tüfenk daneleri altında mahbus ve mukayyed gibi olub bu kere bir kısmının Sofya cihetine sevk edilmesinden dolayı ihtiyâtı dahi kalmamış olduğu arz olunur.

Belge: 6

Ahmet Eyüb Paşa'dan Makâm-ı Seraskeriye ve Mâbeyn Baş Kitâbetine

Buraca vuku'ât-ı harbiye yoktur. Dünden beri rüzgâr şiddetli ve soğuk esûb biraz kar düşmeğe başladı. Sinîn-i sâire misillü kar bastırır ve soğuk ziyâde teşevvür eder ise buradaki asker in şimdiki mevki'lerde barındırılması ve toplanla havanların hareket ve nakli pek müşkül ve belki gayr-i mümkün olacaktır. Çünkü bazılarının zemlekleri uygunsuz ve bazıları da zarûrî zemlek yapamadıklarından çadırdadır. Ekser mevki'lerin yolları zaten pek fenâ olduğundan kar kapatur ise inilüb çıkılmak kâbil olamaz. Binâenaleyh ol vâkit görünecek aczi şimdiden arz ederim.

Fî 27Teşrîn-i Sâni sene 93.

Belge: 7

Ahmet Eyüb Paşa'dan Süleyman Paşa'ya Yazılan 27 Teşrîn-i Sâni 93 Tarihli Telgrafnâmenin Sûretidir.

Buraca vukû'ât-ı harbiye yoktur. Biri İzladı ile Karlova arasındaki derbend in muhafâzâ-sına ta'yin olunmak ve diğeri kâ'im-i makâm Hüsni Bey refakatiyle Karlova'da ihtiyât kalmak üzere üçyüz küsür (24) mevcudu olan Selanik Muavene Tabûruyla bu kere mevcudu ikmâl edilen Beşinci Ordu İkinci Alay in İkinci Tabûru yarın hava müsaade ettiğ i halde buradan Karlova'ya hareket edeceklerdir. Eğer Tırnova ve Silvi taraflarına icrâsı musammem olan hareket te'hîr etti yahut manevra değ işti ise çünkü mevsimin müsa'adesi zamanı hitam bulmakda olub buradaki askerden bazıları nı zarûrî zemlekleri uygunsuz yapılmış ve bazıları da husûsiyle Orta Kol Tabûrları zemlek yapamayub çadırda kalmış olduğundan ve rivâyet olunduğ u gibi kar ziyâdece bastırır ise askeri yukarılarda barındırmak ve toplanla havanları hareket ve naklettirmek müşkül ve mümteni' olacağından bu bâbdaki karar ve irâdenin iş'âr buyurulması mütemen-nâdır.

Belge: 8

Süleyman Paşa'dan Ahmet Eyüb Paşa'ya Cevâben Yazılan 28 Teşrîn-i Sâni 93 Tarihli Telgrafnâmenin Sûretidir.

Tuna cihetine hareket manevrası her ne kadar tebeddül etmedi ise de bu hareket Mehmet Ali Paşa Ordusunun ilerlemesiyle mütevârân ve meşrût idi. Tuna Şark Ordusu Eline'ye geldiğ i halde müşârün ileyh Orhaniye'yi terk ile gerü çekildi. Ve şimdi de mağrûren Der-Sa'âdet'e gitti. Kamarlı Ordusuna bir fedakâr ve muktedir kumandan bulub da ilerüye tahrik-i kuvvetini edinebilir ise de ve o vakte kadar Osman Paşa Hazretleri de bir muhâtaraya uğramaz ise manevra mevki'-i icrâ'iyye konacak olduğ u ve şimdi manevra metrûk olmayub henüz hatt-ı hareket in sol cânibi yani Kamarlı Ordusu daha ilerülememiş idüğ unden te'hîr edildiğ ini cevâben arz ederim.

Belge: 9

(25) Ahmet Eyüb Paşa'dan Süleyman Paşa'ya Cevâben Yazılan 28 Teşrîn-i Sâni 93 Tarihli Telgrafnâmenin Sûretidir.

28 Teşrîn-i Sâni 93 tarihli telgrafnâme-i âli-i cevâbilerinde yalnız mutasavver olan planın sûret-i tasviriyle sebep-i te'hîri beyân buyurulmuş ise de kar bastırır ise buradaki askerin şimdiki vaz' ve halde ibkâ ve idâmesi mümkün olamayacağına göre icrâsi icabeden tedâbir hakkında bir şey denilmeyüb asıl müraca'at ve suâl ise bu bâbda olan re'y ve emrin istihsâli maksadına mebnî idüğünü ve havalar şiddetlenmeğe başlayub müsâ'ade-yi zaman kalmadığını tekrar arz ederim.

Belge: 10

Süleyman Paşa'dan Ahmet Eyüb Paşa'ya Cevâben Yazılan 30 Teşrîn-i Sâni 93 Tarihli Telgrafnâmenin Sûretidir.

Şıbka'ya kadar düşman mevki'i ile bizim mevâki'imize müsâvat üzere nüzûl edeceğinden ve husûsiyle düşmanın mevki'i daha rüzgârlı ve açık bulunduğundan onun sebâtı müddetce bizim de sebâtımızdan başka çare yoktur. Eğer bizim mevâki-i mürtefi'âmızı elden çıkarır ise de çıkardığımızın ferdâsı günü düşman Kızanlık ovasına nüzûla bed'e eder. Şu kadar ki Orta Kolun bulunduğu mevki' pek kar altı olduğu muhakkak ise onları Hanın yanına kadar çekmelerinde ve orada ittihâz-ı mevki' etmelerinde ol kadar be'is yoktur. Ve onların üzerine yukarıdan aşağı tasallut ederek düşman yine sağ ve sol cenâh kollarımızın top ateşi altında bulunacağından ol kadar cây-i hat ve mütâla'a değildir. Bendenize oradan (26) infisâlimden sonra birçok toplar daha çıkarılmış, bunların oraca idaresi müşkül olduğu gibi mâ-dâme ki bir netice-i kat'iyye verir hareket edemeyeceğiz. Ol kadar iyâde top doldurmanın dahi lüzûmu yoktur. Binaenaleyh topların bir miktarını dahi aşağı alarak ahfif-i bâr edilse daha münâsib olur. Ve'l-hâsıl Plevne²² işi netice bulmadıkça askeri oraya almak i'tikadında bulunduğumu cevâben arz ederim.

Belge: 11

Ahmed Eyüb Paşa'dan Süleyman Paşa'ya Cevâben Yazılan 1 Kânûn-ı Evvel 93 Tarihli Telgrafnâmenin Sûretidir

Cevab 20 Teşrin-i sani 93 bendenizde askerde aşağı çekmek değilim. Lakin yukarıda tutabilmek tedbirinden de âcizim. Düşmanın gerek mevki'i ve gerek vaz'ıyyeti bizimkiler gibi değildir. Onlarca da üzerine ve kısm-ı a'zâmı ihtiyat mahallinde bulunarak ilerideki askerleri karakol gibi tebdil ederler. Cümlesi yekdiğere merbût ve mükemmeldir. Bizim askerin kâffesi karakol hükmünde bulunduğu halde mevki'lerimizin yekdiğere asla irtibatı olmadığı gibi aşağı inüb çıkacak yolları da yokdur. Yalnız yerlerin donmasından nâşî ba'zı mahallerde şimdiden arka ile erzak taşınur. Topların ziyâdesi aşağıya ve orta asker biraz gerüye alınur ise askerin efkârda bozulur ve asker için girüde yeniden istihkâm yapmak ve hatta çadır kurmak ve husûsiyle en ilerideki istihkâmın arkasına sokulmuş bulunan büyük çaplı havanlar için yer yapmak değil yerlerin donması çadır kurmaya bile mâni'dir (27) ve'l-hâsıl bize en münâsib tedbir hem

²² Plevne savunması için Bkz; Albay Talat; *Plevne Savunması*, (Çev. E.Kur. Alb.Talat Yalazan), Genelkurmay ATASE Yay. Ankara, 1997, Ayrıca Rumeli harekâtı için Bkz. E.H. Tuğğ. H.Hikmet Süer; *1877-1878 Osmanlı-Rus Harbi Rumeli Cephesi*, Ankara, 1993

Eline'ye gelmiş olan Şark Ordusuyla Kamarlı Ordusuna daha yakın bulunmak ve hem de buranın işini tutmak üzere zât-ı âlilerinin buraya teşrif buyurmasının ehemmiyet ve iktizâsı arz etmekden ibaret olmağla ol bâbda.

Belge: 12

Hezargrad'da

Süleyman Paşa'dan Ahmed Eyüb Paşa'ya Cevâben Yazılan 2 Kânûn-ı Evvel 93 Tarihli Telgrafnâmenin Sûretidir

Cevab Eline mevki'i terk edildi. Tuna Şark Ordusundan altmış tabûr bi'l-ifrâz hem Şibka ordusunun sol cenâhını ve hem de İzladı ile Sofya geçidlerin kuvvetini tahkîm için Pazârcık'a müteveccihen hareket ediyorum. Beş altı güne kadar da buraların bir kısmı Pazârcık'a heman çıkâbilirler. Meşakkate ve mûna'abe sabr ve sebatdan başka şu aralık çare-i âcil olmadığı ve mukaddemce arz etdiğim sûretten ma'adâ bir tedbîre teşebbüs buyurulmayub Şibka geçidini kemâ-kân muhâfazâya devam buyurmalarını arz ve tavsiye etdim.

Belge: 13

Şibka'da

Ahmed Eyüb Paşa'dan Süleyman Paşa'ya Cevâben Yazılan 3 Kânûn-ı Evvel 93 Tarihli Telgrafnâmenin Sûretidir

2 Kânûn-ı Evvel 93 telgrafnâme-i cevabîleri alındı. Burada nefsim için hiçbir meşakkat ve müta'i yokdur. Çünkü mukaddemâ sizin karargâh ittihâz ettiğiniz mahallere ise askerin aşağı almak yahud gerü çekmek (28) tasavvurunda olmadığını evvelki telgrafda da beyân etdim. Hem zaten çekilmek durmaktan daha güç ve muhâtaralı olduğunu kim olsa anlar. Asıl maksad her halde yukarıda ve tebdîli mümkün olmayan şu vazı'da tutmak için tedbîr aramak olub bu vaz'iyet ve hey'et-i ta'biye ise mukaddemâ zat-ı âlileri tarafından tertîb ve ihtiyar edilmiş olmasına mebnî ol bâbdaki tedbîrin dahi gerek evvelki telgrafda beyân ettiğim vechle bi'z-zat ve gerek askerliğe diğerce sene tasavvur ve tensîb buyurulmuş olduğu üzere bir diğeri ma'rifetiyle tarafınızdan i'mâli lâzım olduğunu tekrar izah eder ve bu tasavvurun icrâsında aruk tereddüd ve te'hîre mahal kalmadığından heman emir vermenize intizâr etdim.

Belge: 14

Hezargrad'da

Süleyman Paşa'dan Ahmed Eyüb Paşa'ya Cevâben Yazılan Kânûn-ı Sâni 93 Tarihli Telgrafnâmenin Sûretidir

3 Kânûn-ı Evvel 93 tarihli ve şifreli telgrafnâmelerinden bir şey anlayamadım. Şibka geçidlerinin düşmana küşâde tutulması ve Meric vadisinin be-tekrar Kazâklara cevelângâh edilmesi için âcizlerin emir nasıl buldunuz ise öyle muhâfazâya devam edesiniz veyahud makamât-ı âliyeye beyân-ı acz buyurasınız. Bu tasavvurun icrâsında tereddüd te'hîre mahal kalmadı deniyor. Şibka tarîkini düşmana küşâde ederseniz mes'uliyet-i azîme tahtunda bulunacağınızı arz ve ihtâr ederim.

Belge: 15

(29) Şibka'da

Ahmed Eyüb Paşa Hazretlerinden Süleyman Paşa'ya Cevâben Yazılan 4 Kânûn-ı Evvel Sene 93 Tarihli Telgrafnâmenin Sûretidir

Cevab 3 Kânûn-ı Evvel 93 Telgrafların ba'zı mahallerin anlamamak ve ba'zı mahallerine aksi ma'nâlar tarafını iltizâm etmek atabe-i iştiğaldır. Veysel Paşa'ya yazdığınız telgraf ketm ve hazmolunamaz. İcrâsını te'hîre mahal olmayan tasavvur işte o tasavvurunuz olup istenilen emir dahi onun icrâsına yani Paşa-yı mûmâileyhin Balkan Kumandanlığına me'mûriyet emridir. Yoksa düşmana Şıpka Geçidini açmak emri değildir. Böyle bir emir tarafınızdan değil taraf-ı pâdişâhânedenden verilse yine icrâsında arz-ı ma'zeret edilir. Binaenaleyh vâki' ve hatiyye yakışmayacak yaygaraya hâcet olmayub Kumandanlığın Paşa-yı mûmâ-ileyhe ve ondan nûkûl eyledi ise diğerine ihâlesi emrinde tereddüd buyurulmaması tekrar temennî ve ma'ahazâ mezkûr telgrafnâmenin azviyyat kısmını redde tesaddî olunur.

Belge: 16

Süleyman Paşa'dan Şibka'da Mirlivâ Veysel Paşa'ya Yazılan ve Bâlâdesi Telgraflarda Bahsi Sebkat Eden 2 Kânun-ı Evvel 93 Tarihli Telgrafnâmenin Sûretidir.

Ahmet Eyüb Paşa Hazretleri telgrafnâmelerinde Şibka'da durmak kâbil olmadığını bildiriyor. Eğer Şibka'yı terkedecek olur ise Plevne'de zaten elden çıktığından düşman bî-pervâ Edirne'ye gider. Âcizleri şimdi altmış tabûrun buradan Pazârcık'a doğru hareket ettiriyorum. O tabûrlar ile (30) hem İzladı ve Sofya arasındaki hatt-ı tedâfü'ümüzü takviye ve hem de Şibka Ordusunun sol cenâhını Rahmanlı solunda vâki' Derbent karyesinden bede' ile tahkime çabalayacağımız Ahmet Eyüb Paşa Hazretleri bilmem nereye çekilerek düşmanın istilâsını tesri' fikrinde bulunuyor. Bu i'tikadiyle kumanda edemeyeceği anlaşıyor. Feriklik ile kumandanlığın size tevcihi i'tikadinde bulunuyor isem de bu bâbda olan mütala'a-i aliyelerini seri'an iş'âr eylemeleri muntazırdır.

Belge:17

Süleyman Paşa'dan Ahmed Eyüb Paşa'ya Cevâben Yazılan 5 Kânûn-ı Evvel 93 Tarihli Telgrafnâmenin Sûretidir

C 4 Kânûn-ı Evvel 93 Zât-ı âlileri Şibka'daki askerin vaz'iyet-i hâzırasıyla kumanda edemeyeceklerini bi'd-def'at yazmaklığınız üzerine istiknâh-ı hâl ve siz yapamamak fikrinde ısrar ettiğiniz halde istihlâf için Veysel Paşa'ya bir şifreli telgraf yazmış idim. Çünkü bunca teşebbüsât-ı askeriye'nin fikr-i mahsûsunuza ittiba'en şimdiye kadar olduğu gibi fedâ edilmesi elbette gayr-i câizdir. Sizin Veysel Paşa'ya mahsûs şifreyi telgrafhaneden alub hâl etmekliğiniz usûli resmiye muhâlif olduğunu i'tirafa borçlusunuz. Muradınız Balkan geçidini açık değil ve askeri geri almak değil idi de ne idi. Eğer ta'biyede bir kusur gördünüz ise tashih etmeli ediniz mûnâkaşât ile vâkit geçirilecek zaman mıdır? Vâk'a ve haysiyete yakışmayacak mu'âmelât şimdiye kadar taraf-ı âciziden hudûs etmemesiyle müftehir ve askerliğe nevi dikme ta'birinin sizden zuhûr eylediğini gerek tebeddülünüz ve gerek Veysel Paşa'nın veya bir diğerinin nasbı emri makâm-ı kâ'im-i makâmiden size verileceğinden oradan vârid olacak emre ittiba'en hareket lâzım olduğunu cevâben arz ederim.

Belge: 18

**(31) Ahmed Eyüb Paşa Hazretlerinden Serasker Kâ'im-i makâmı Rauf Paşa'ya
Re'sen Yazılan 4 Kânûn-ı Evvel 93 Tarihli Telgrafnâmenin Sûretidir**

Buradaki askerin sûret-i ta'biyesi ve mevki'lerinin hâli nezd-i âlilerinde ma'lûm ve bunların ıslâh ya tebdili ve hatta askerin şimdiki yerlerinden kımıldadılması dahi mümkün ve câiz olmadığı cümle 'indeinde meczûmdur. Şu halde Tırnova üzerine icrâsı tasavvur olunan hareketin dahi te'hîr edildiği anlaşılması üzerine eğer ziyâde kar düşerse askeri yukarılarda tutmak için lâzım gelen tedâbir hakkında kumandanlığı cihetle Süleyman Paşa hazretlerinin re'y ve emrini su'âl etmiş idim. Aksine olarak fazla toprakların aşağıya ve henüz çadırda bulunan orta kol tabûrlarının biraz geriye alınması münâsib ise de cenâhların ovaya çekilmesi re'yinde olmadığını beyân etmesine ve askeri geri çekmek yerlerinden tutunmaktan daha güç ve muhâtaralı olduğu gibi mezkûr topraklarla tabûrları çekmek dahi askerin efkârını bozacağı bedihiyâtdan bulunmuş ve zaten şu vaz' ve ta'yin müşârün-ileyh tarafından tertîb ve ihtiyâr edilmiş olmasına mebnî bendenizce en münâsib tedbir hem bu bâbda yine kendisi i'mâl-ı tedbir etmek ve hem de burası Şark ordusu mevki'leriyle Sofya cihetlerinin vasatı olduğundan burada bulunmak üzere bi'z-zât bu tarafa gelmesinden ibâret olduğunu beyân-ı acz ederek yazdım bunun üstüne dün doğrudan doğruya Mirlivâ Veysel Paşa'ya gelmiş olan bir telgrafnâmesinde hakkımda ilave-i azmiyyât ile beraber Paşa-yı mûmâ-ileyhe feriklik ile Balkan kumandanlığına me'mûriyetini tasavvur eylediğini bi'l-beyân bu bâbda mûmâ-ileyhe rey ve mütâla'âsını su'âl ediyor. Daha buraya geldiğim sırada müşârün-ileyhe ba'zı mevcut te'sir-i makâlâtını hâl-i hâzır hazm ettirdi ise de nihayet askerliğe de toy dikercesine edilen şu mu'ameleye tahammül hakikaten maslahatça dahi müzîr olacağı ve öyle telgraf alan ümerâyâ kumanda etmek mümkün olamayacağı cihetle artık Süleyman Paşa hazretlerine ta'alluku olan bir işte bulunabilmeye yol kalmamış olduğundan müşârün-ileyhe yazıldığı gibi Veysel Paşa'nın veyahud diğer bir zâtın icrâ-yı me'mûriyetine muntazır bulunduğumu arz ederim.

Belge: 19

(32 Serasker Kâ'im-i makâmı Rauf Paşa'dan Ahmed Eyüb Paşa'ya Re'sen Gelen Kânûn-ı Evvel 95 Tarihli Telgrafnâmenin Sûretidir

Şu aralık Şibka'dan askerin tahrik olunması murâd buyurulduğuna ve müsellemler olan dirâyet ve şecâ'at olanları muktezâsınca Balkan kumandanlığında bulunmaklığınız dahi matlûb-ı âli olduğuna nazâran artık lütfen Süleyman Paşa hazretleriyle Balkan emri kumandaya devam ve sebât buyurulmasını bi'l-hassa temenni ederim efendim.

Belge: 20

Serasker Kâ'im-i makâmı Rauf Paşa'dan 4 Kânûn-ı Evvel Tarihli Telgrafnâmelerine Cevâben Ahmed Eyüb Paşa'ya Gelen 4 Kânûn-ı Evvel 93 Tarihli Telgrafnâmenin Sûretidir

Şimdi alınan telgrafnâmelerin mütâla'a kılındı. Beyân buyurulan sûret igbâr-ı şâhâneye müceb olur ki vârid-i hâtir-i âcizî oluyor. Binâenaleyh bu bâbda demincik iş'âr olduğuna vechle orada devamı râğbet buyurulduğu halde müceb-i mahzûziyet-i seniyye olacağını mahremâne arz ederim ve cevab beklerim.

Belge: 21

Ahmed Eyüb Paşa'dan Serasker kâ'im-i makâmı Rauf Paşa'ya Cevâben Yazılan 4 Kânûn-ı Evvel 93 Tarihli Telgrafnâmenin Sûretidir

Süleyman Paşa hazretleri taraf-ı şâhânedan mansûb kumandan bulunduğu halde onun ta-savvur ve tensîb etdiği bir şeyin icrâsı istid'âsında bulunmaktan zât-ı ma'delet-semât-ı şâhâne mağbûr olmayub belki o misüllü mu'âmelat ve mezelleti kabul edenlerden menfûr olmaları ma'delet ve merhamet-i seniyyelerin iktizâ-yı tabî'isinden olmağla doğru yanını red ederek ta-savvur (33) ettiği emrin i'tâsında tereddüd etmemesi lüzûmu kumandan-ı müşârün-ileyhe dahi yazılmağla arz-ı ma'zarete cür'et eylerim.

Belge: 22

Yıldız'dan**Mâbeyn Baş Kitâbetinden Ahmed Eyüb Paşa'ya Gelen 5 Kânûn-ı Evvel 93 Tarihli Telgraf-nâmenin Sûretidir**

Şibka'yı terketmek niyetinde bulundukları mesmû'-ı âli oldu. Şibka yolu düşmana açılır ise düşmanın ne Tuna'nın şark cihetinden ve ne de Sofya'dan dolaşmasına hâcet kalmaksızın doğruca Meric vâdisine ineceği dahi beyân olunmağla mütâla'a-i müşîrileri bâ-irâde-i seniyye su'âl ve ta'cîl olunur.

Sa'id

Belge: 23

Ahmed Eyüb Paşa'dan Mâbeyn Baş Kâtibine Cevâben Yazılan 2 Kânûn-ı Evvel 93 Tarihli Telgrafnâmenin Sûretidir

Şibka'yı terk etmek sözlerin pek yanlış ve sarf-ı 'azviyâtan 'ibaretdir. Düşmana Şibka yolunu açmak câiz olmadığı cümle 'indinde ma'lûm olduktan başka şimdiki halde askeri geri çekmek yerlerinde tutmaktan daha müşkil ve muhâtaralı ve husûsiyle topları indirmek gayr-i mümkündür. Binaenaleyh o niyetde bulunmak değil öyle bir emr-i âli bile sudûr etse idi icrâsında arz-ı ma'zeret eyler idim. Keyfiyyet dün taraf-ı Kâ'im-i makâm-ı Seraskeriden dahi suâl buyurulması üzerine o bâbda arz etdiğim izahât bi't-tabi' ma'lûm-ı âli olacağından tekrarına hâcet olmadığı ma'rûzdur.

Belge: 24

(34) Serasker Kâ'im-i makâmı Rauf Paşa'dan Ahmed Eyüb Paşa'ya Gelen**7 Kânûn-ı Evvel 93 Tarihli Telgrafnâmenin Sûretidir**

Balkan Kolordu-yı Hümâyûnu Kumandanlığının Ferik Sa'adetli Veysel Paşa hazretleri uhdesine tefvîz husûsuna irâde-i seniyye müte'allik bulunmuş ve keyfiyyet kendisine bildirilmiş olduğundan hemen kumandanlığın müşârün-ileyh hazretlerine tevdi'i ile Edirne'ye avdet ve me'mûriyet-i cedîdeleri hakkında resmen vuku' bulacak iş'âra müterâkiben orada tevkife himmet buyurulması mütemennâdır efendim.

Belge: 25

(35) Abdi Paşa'nın Layiha-i Merkûmesi Divân-ı Harb Heyeti Tarafından Kırâ'at ve Mû-tala'a Olunduktan Sonra Müşârün-İleyhe Gelen Tezkire-i Sâmiyenin Sûretidir²³

Esbâb-ı ma'lûmeden dolayı zât-ı vâlâlarıyla devletlü Redif ve Eşref ve Mahmud Paşa hazârâ-tıyla Mirlivâ sa'adetlü Ahmed Hamdi ve Saffed ve Hulusi Paşalar taht-ı muhâkemeye alınmış ise de muhârebe-yi hâzıra mülâbesesi ile Divân-ı Harb azâsı beyninde tebeddülât eksik olmadığından Divândan infikâk edenlerin yerlerine kanûnen mu'ayyen olan rütbe ve sıfatta ümerâ ta'yininin mümkün olmadığı müsüllü azâ-yı mevcûdenin her biri birer me'mûriyet ve vazife ile mükellef olmalarıyla vâkit ve meşgûliyetlerini dahî bu yolda hasretmeleri müte'azzir olduğu ve bunun uzaması ise inzâr ve efkâr-ı umûmiyeyi teşevvûş edeceği ve ba'de'l-muhârebe muhekâ-mat-ı mezkûrenin icrâsına müsâ'ade olacak zaman ve esbâba desters olunacağı mülâhazât-ı aliyesine mebnî şimdilik nefy ve teb'îd sûretinde olmayub mücerred hâl ve vaktin eserü'l-câz medâr-ı emniyet ve asâyiş olmak üzere Limni adasında ikamete me'mûriyetleri şeref-sâdır olan irâde-i seniyye-i hazret-i padişahî muktezâ-yı âlisinden bulunmuş ve yarınki Çarşamba günü içün Süreyya Vapuru tehiyye' ve ihzâr ettirilerek keyfiyet müşârün mûmâ-ileyhime bildirilmiş olduğundan zât-ı vâlâları dahî nihayet sür'at-ı beşere vapûr-ı mezkûru teşrîf buyurmaları siyâ-kında tezkire-i mahsûsa terkîm kılındı efendim.

Fi 25 Şa'bân 94 / 14 Eylül 1877

²³ Hemen hemen aynı ifadelerle Sadrazamın telhisi de mevcuttur. "...Devletlü Redif ve Abdi ve Eşref Paşalar ve İşkodra Kumandan-ı esbak devletlü Mahmud Paşa hazerâtı ile Mirlivâ Saâdetlü Ahmet Hamdi ve Safvet ve Hulusi Paşalar ahvâl-i ma'lûmeden dolayı taht-ı muhâkemeye alınmışlar ise de bunlardan Redif Paşa ma'zeret-i vücudiyesi etibbâ-yı mülkiye ve askeriye taraflarından musaddak olduğu beyaniyle mevki-i muhâkemede hazır bulunmağa muktedir olamayacağını beyân etmekte olduğu gibi icrâsı mukarrer olan muhâkemâtın mükemmeliyeti Divân-ı Harbin kâ'idesine muvâfık surette teşkiline mütevakkıf olduğu halde muharebe-i hâzıradan dolayı Divân-ı mezkûr azâsı beyninde tebeddülât eksik olmadığından Divân'dan infikâk edilenlerin yerlerine kanunen mu'ayyen olan rütbe ve sıfatta ümerâ ta'yini kabil olmadığı gibi azâ-vı mevcûdenin her biri birer me'mûriyet ve vazife ile mükellef olmalarıyla vakt ve meşgûliyetlerini dahi emr-i muhâkemeye hasretmeleri müte'azzir olduğu ve müşârün mûmâ-ileyhimin aleyhinde ikame olunacak davaların netâyicinin uzaması inzâr ve efkâr-ı umûmiyeyi teşevvûş ederek bunların bu hal ile Der-Sa'âdet'te ikâmetleri emniyeti-i memleketce mahzûrdan sâlim olmadığı ve ba'de'l-muharebe Divân-ı Harbin bu işe hasr-ı meşgâle edecek zevâtdan terkibiyle murafa'ât-ı matlûbeye âid tedkikâtın arız ve amik icrâsına müsâ'ade olacak zaman ve esbâba desters olunacağını mülâhazât-ı âliyesine mebnî müşâr ve mûmâ-ileyhimin şimdilik nefy ve teb'îd suretinde olmayub mücerred hâl ve vaktin eser-i ilcâsı ve memleketin medâr-ı emniyet ve asâyişi olmak üzere Limni adasında ikâmete me'mûriyetleriyle muharebenin hi'tâmından sonra muhâkemelerine bed'e' olunub isbât-ı berât edenler olur ise yine tarik ve kabiliyetlerine göre isûh dâmlarına ve tühmetleri tahakkuk edeceklerin icrâ-yı mucazâtlarına ibtûdâr olunması ve müşar ve mûmâ-ileyhimin bir an evvel Der-sa'âdet'den çıkarılmaları taht-ı lüzumda olmasına mebnî adı vapurlarla intizâren tevkiflerini mücib olmamak içün cümlesinin yarınki çarşamba günü Süreyya vapuruna ırkâben azimederi zımında..." 25 Şevval 94 / 3 Kasım 1877, İrade: 61557, (Bkz: Ek 8)

Belge 1

4

عربی بانهك كاكه كك

مدعی عمومی فریاد علی بنی بانهك طرفه دیوانه حیدر دیوانه در

رویه دولت سلطنته سیه عدله عربی ایتمی اوزرینه جانب دولت علیه مدعی مدافع مدافع قوی به بانهك
 کراک اناطولی و کراک روم ایچ جهتی حدود بوبینه عاقله یه وردینه و معاینه و لوازمات مکمله سوه دیر
 بوبرینه و عموم اهال مدعی محافظه و طبعه بحیره مال و بدنا غیرت ابدراک اهرل ملک تقویه اراکانه محافظه
 لغته حدود خافیه ناک جمله مدافع دشته کانی حایر قونیه و با خصوص طونه بوبره شری به قدر
 انا کورطه موزن با دربه تنظیم و سیم جدید متوقع به مجاز بوده کلبه و افیه تحسین بوبره
 نهرن مدعی متع ناموضه عظیم و مکمل زرهمی و نهای ای بونه بولند بوبره دولت و ملک نسلط اعداده
 وقایع بوقونک مدافع شدید و سیرینه و انک ده قونه حیدر بوقیفه مسه قیبه و اداره تقام
 انتخاب و تعیین برن قمر دولت نوید اوله ایجه روسیه ایس بقدره بدیلده محاربا ایس دولت علیه
 بوقونک رفقه بید مالک اولدای روسیه ندر قره کزده و طونه ندر سیر قایه مالک اولرینه
 قوه مدعی سیدکنده دونه بولندای حاله روسیه کوی اید طونه باند بکده کیمیه و با قنا
 آنا مسه ایس بودقه بری دجری بوقدر قون موجود و روسیه باند طونه کجک اجوده سا
 قره ای بید آرم کوزده جفا مسه ایس مدافع و مقابله کانی کور بوبره طونه ایچ برده تجاوز
 بونج قاضی ایس و بیکه بر بوقوع مهم قونیه ایس موقعا اوراسی و تحلیله طرنوی بونا قیسه و طرنوی
 طبیعی بر حکام کراک اولدای حاله قوه کانی بولند بلامه اولنده ناسی روسیه ای بید ایدیه دره حدرای
 طرنوی بایستلارده کوره مدعی بلاد سلطنت باقضاء آشوب موقوع معلوم قیسه و باقی ای بید روسیه

و بورد اول قدر قوتك فاعلم انه قبا لوب قادره طوبه كجسته اولاده دشمنك بوبد رقت اير و نه مال
اوله جه تدبيره نسبت اولغا منده نشانه ايندر بوقدر قوت موجود بولنده و قوت نه بر قومانداس
دخلى قوم بر قوم انتقمه تقويه اولنده ايندر رويه نهك بلا مانع طوبه ايج برده تجاوزم بوجم
خدا راته اجمالايد ناموسى عكمه به لكه دار ايمه سيقت و بر ندره برى دم سردار با لوب عكمه با ش در اير
شار ايله ما مورى يك مالم اولدغى ان مؤلفيتك درجه دغى اولنده بولونجى بديلى اينده وقت
وزمانه طوبه نهك نقطه مالمى تقويه و محافطه بى كان لازم كلامه قوتك تعينه و شايه رويه اينده
طوبه به تجاوز ايم بيا بوم ايندلا ايم جگه ما مولد اولاده محكمه اها اينده مال و جان بدي بر درجه بر قدر
سنة سالنه ايهال ايجوم مع حاكمند بى انكارى قضا اينده تدبيره قهوه ميدانم و مخصوص رويه اينده
برايك محكمه يعنى رشوى و بيلو بلا طعنه طوبه به كچه جگه زك ايفج محكمه قاروسن اجمالايدكي مانو و
و كورينه تاركان و اروات حربه اها ايد بياغى معلوم اولد قوتك ادراره مقدار كان عكمه تدبير ادراره
معى و غيرت اينده توبه طور سونه رشويه كچه دشمنك بالقاب جهته اير و لوبى منع ايجوم دغى همچ
بر تدبيره نسبت ايندكي بيانده آراوه بولنده و الحاصل شار ايله حاز اولونجى ما مورينك درجه عكمه
اصلا مالمه صوبه يالكان شينه فاقته دشمنه طوبه به كچرى و بالقاب آشوب ادرينه و ادراده شايه
كله كچه خبر موحدي در سعاده ايهال حله اوقات ايندر بونده معلوم اولد جغى و حله رويه
اوير بلا مانع طوبه و بالقاب تجاوزم ملكا و مالا و نقا ايندكي بوجم خيرات و خسارت و تلفاتك
بانيجه سببند برى شار ايه عبرى با ش اولوب بورد يا عكمه و يا جور جهلا اولعه لازم كچه و بولنده
هه انگيسى اولور بى اولونه كوتبى مؤلفيتك تدبير اتفرم بولنه حقه مئى شار ايله خف محكمه كچه آنه رويه عكمه
درجه نهك كوه حقيق لازم كچه جگه معانزه اجمالايد ربوانه حربه تعينه سلفت نه و نه عكمه
نام حلقه اولد رويه طلب ايدرم

عبدالله با آن طرفه جواباً دیوانه حیدر دیرینه در در

فرجه سادات و علی نه میست حضرتهم ملائکه تنظیم اولوب دیوانه حیدر طرفه جانم اعظم مذكوره
 مکه کم گذار جانم اولقم جواباً انصاف آینه ندی عرصه ابدار اولند ^{عبد} شویکم رویه لیلک دولت
 علیه اعلویه حیدر مقدم لیسفت دولتج ایسه موقع مذکوره فونید ره طرفه مکه کم گذار ^{لیله} رویه
 قبول تکلیفان ناموس دولتی اخلاق ایچ خلقت و دولت مطلقه اسلامیه نه بواسطی قبول اینست
 نهایت درجه محو اولنجیم قدر محارب ایدوب نام ^{عالمی} اولی اول مورثی فقه ایسه محبس عمومی قرار اندیرینه
 مستقیم بمعنایه اینه تعاد در خافیه ده اسباب مدافع نه تهیه کرده سلطنت نه نیک اولقم
 قوه موجوده کشفده و داره موقعی دهی داخل بولدی حالده و دینده دوبری فطرت نه نه
 مواقع متحرکه و سازه نه دهی انجوه بوز نیمه دهی بورعاکر نه نه اقامه و افقادی مملکه کوریلوب بوقوت
 و ندر دهی قوه کبریه ای مملکه مدافعیه بذله حاصل اقدام اولنی و از و قوت قوه اعاده مینه
 ادر نه دهی قوه بیک کشتک بر قوه احتیاطیه نه بولدی و صوفیه موقضه دهی تربید قوت
 قرار اندیرله و بویول ترتیب ایله بلایه و کلاه عظم حضرت دهی حاضر بولدی حالده حضور
 معالیوفور حضرت بادشهی قرآنه اولنده ایدی مؤخر شرف انزای نوع بویوله اراده معیاره
 حضرت بادشهی استقلالاً مأموراً رزم ایچ جهته غریبه عاقلانه مع اول باول مواقع عکسیه کورله
 و ترتیب لازمیه احاطه کلاه اجلا بیک ایچونه دوله ایدوب با آن حضرتید بیکم رو بجه مواضع عیاره
 طوعه کبر قوماندان اولایه و ندر مذکورده معلومات مملکته میسم بولنا نه فرجه سادات و علی نه
 اورده بولدره طون نه آغشی جهته ک موقع عکسیه دهی عورت کدیده ترتیب نه نه نه دارنده
 اولنده قرار و بولدره اولی ^{ممل} رو بجه حیدر عودت عاقلانه مع مبارکه حیدر نه نه در سادات ایدوب
 خبری نه نه او مرده ده قرار ایدوب اورده فقط که نامنا سادات در سادات یازله و قرار ایدوب

دو تنی که با یونان قومانده ای بودند و همدار باده لر می اولدین چو آنکه دره تا سف اولنده ای شنبی
 دخی ترتیب لازم اجرا اولغه اوزده رده بقدره اورا به کلدی بر موقت صکره روسیه ایست دولت
 علیه اعلامه حرب و فتح بولنه بنی بنکار رو کجه کیدله و هر شنبه اول اجرا اوله حقه تدبیر قودیم
 ترتیب و تبعیه اولدین حالده مزارا به حبه باش حفظ کیدله برینه طون قومانده تبعیه بولنه اولده
 عارفه باشانک کی قالمی و نو خا طولجی به قدر کجه بریم اوله وقت دیکه روسیه ایست طون قومانده
 حله یایی حبه مزارا به طون دله نیرا یوقا حبه جیقا میوب اورده قالمیله نیرا یوقا جیقا
 کیم قومانده انز قالمیله اولدین لهنم تدبیر نیرا مذکره ایدلک و لهنم مزارا به عارفه باشانک
 حقه قومانده اولده نیرا یوقا باشنده یوقا روسیه که در تنای قومانده ایست اوزده ارده
 نیرا رئیس بولناه معلوم اولور باشانک ماموریتی تذکر و انزا اولوب بولور و سعادت دخی مامور
 بولمی اوزرینه باشای مومی ایه یوقا باشنده یوقا کیدی دشتک تفتان تجاوز بر علیه اشغال
 ایست ایچونه اولد فدره کوند رلی اوارالده مزارا به عارفه باشانک دخی براماجیه طه راک اوج
 مومی ایه دلور باشای بولوبه ماموریتنه داز در سعادت اولدین جید مومی ایه ایست فار شقدنه منع
 ایتمه و دوشما سواریدرینه دخی باشای مومی ایلک امرینه ماموریتنه ایست ماموریت تبه ایدراج رو کجه
 کلیمه اولدی و بولنده طولای متعاقبا مومی ایه دلور باشای دخی رو کجه حمید باشای مومی ایه ماموریت
 و بونده مقصد ایدرک باشای مزارا به تفایم اولنده ایست ایست او صدمده باشای مومی ایه
 و سار بعه ارباب وقوف ایه اولناه مذکرات موجود کیدرک دشمه میانه تحمل ایم بیدرک و انزه
 مقابله ایم بیه جک قوت و جهتمده و مرتبه کفایده اولدین جید نیرا ایدر طون بیه سیرت
 کوبرسی اید فار شجهت امیر بولدرینه تحسین و تقاضا حقیق اولده تصور ایم موقع ایدر وضع و ایدر
 ایدر بیه سیرت معلوم اولده ای زلفینک طون کیم طون موقوف ایدر و سولاج فیضان جید مذکور کیدر

نور کور لیدی مکنا تدبه بولورلی قشقه ایتمه منی بولایم در سعادت بالذات مراجعت اولمسه اوج
اجزاء اجزا بولامسه اولورلی منی بولایم اولی، دلیت دوله اولورلی منی بولایم
بویزه دلیت ایله حقه منی بولایم بویزه دلیت دوله اولورلی منی بولایم
جاده اجزای استقامت و جاده ایله دلیت دوله اولورلی منی بولایم
منار ایله عارف پاشای ده منی بولایم بویزه دلیت دوله اولورلی منی بولایم
و نه هرات معروفه دلیت دوله اولورلی منی بولایم
بایک منی بولایم دلیت دوله اولورلی منی بولایم
ایده بولایم بویزه دلیت دوله اولورلی منی بولایم
ریشه و زیاده دلیت دوله اولورلی منی بولایم
منار ایله احمد منی بولایم دلیت دوله اولورلی منی بولایم
مانش و صورت بویزه دلیت دوله اولورلی منی بولایم
خوشی منی بولایم دلیت دوله اولورلی منی بولایم
اولمسه طولای منی بولایم دلیت دوله اولورلی منی بولایم
انکار منی بولایم دلیت دوله اولورلی منی بولایم
طوره جواب منی بولایم دلیت دوله اولورلی منی بولایم
دلیت دوله اولورلی منی بولایم دلیت دوله اولورلی منی بولایم
چم فایم که بوقدر احقه دلیت دوله اولورلی منی بولایم
و هانی موقعه منی بولایم دلیت دوله اولورلی منی بولایم
طوره منی بولایم دلیت دوله اولورلی منی بولایم

جاءت من رتبه ما را با جانبداری و بر طرف اولیای قیود عند المجمع معلوم او یعنی در طرف

اولی قوه بحریه نه قوماندهای دخی طرفها خوانده میشوند اولیای قیود و بودند طوایف بحریه که در آن
سوان ترتیب ایندهای قیود رتبه ما را با جانبداری در میان اولیای قیود مقام بحریه و بر طرف اولی
جوان یا زیاده تلفات ما را با جانبداری کوشش و جمل قوه مذکوره در صورت عمومی قوماندهای
یعنی سفینه بحریه در طرف اولیای قیود تقسیم و توپهای قوه بحریه قوماندهای محول و طوایف بحریه
کماندهای سفینه در آنست و در صورتی که این صور اجرائیه و تفصیلات سازه و جهت بحریه
مانور اولی قوماندهای عاقل و اطلاع مملکت اولیای قیود که در آنست تمام اینست مباشرت و مشورت عیسوی
طریق قابل تامل درجه معلومات مملکتی بولنامه بولنامه بر آنست تمام اینست مباشرت و مشورت عیسوی
و خلقت و قیود عدم و بول و طوایف معلوماتی و قوه بحریه قوماندهای و امری مستقیم با آن
شدت از این قیود بدنه و اولی قیود استیل طوایف اولیای قیود کوشش و طوایف و حایر
عاف پاش طرند موافق با آن و شمار اولیای قیود و جمل عاقل و استقامت اولیای قیود محله کی
کوشش و امر اولیای قیود در کوشش و امر شده و مدرسه و بر طرف اولیای قیود در آنست
منبع و طوایف و اولیای قیود در کوشش و امر شده و مدرسه و بر طرف اولیای قیود در آنست
سوان ترتیب ایندهای قیود رتبه ما را با جانبداری در میان اولیای قیود مقام بحریه و بر طرف اولی
ایله تقوی و بول حایر طوایف بحریه استیل طوایف اولیای قیود کوشش و طوایف و حایر
بنوبه بنوبه اجرای حرکت مقدار اولیای قیود بول حایر طوایف بحریه استیل طوایف اولیای قیود کوشش و طوایف و حایر
قوه بحریه نه قوماندهای دخی طرفها خوانده میشوند اولیای قیود عند المجمع معلوم او یعنی در طرف

اولفند قطعه مذکوره نك اھالیستك اجر و لره النی زدهی حسب السعده اوله وقت طونه و البی بولنه
 دولتا و صادره باشا حفته نك اخف راولفند منی مانیه حفته مه طوفنده باب عالی ایدر بالی برة و البی بولنه
 اجرای اجراء صفتن قطعه مذکوره علیه مامور ایدر تعلیمه لازم ایدر بوی بولایدی قوه نظریه ای
 صه ترتیب و استعماله سكه کورلنده طولای اگر چه استغناء بقیه کوزم ایدر صدره و شنه
 وصفه حفته ماعد اوله بدین تعریفه حاجته کوره مم

مذکور لایم دره بالی محمد و در خاقانیه نك هر طرفه تقویه ایدر رام مدفعه دشمه کاف حاله قوه
 و طونه بوینده منظم بر قوه کلیه و اخیه بولند بر طه اولی انباشه بوی بولور و اقطاع طونه بوی کی
 برسد مم و معنائك استخفا مائده عاریه اولی و ندره بولند بر طه حجه صفایك حسب اقتضای
 باریه بیسی اجویه ایدر منظم بمانند بولنای هیئت دوله طوفنده بیه ای سده مقدس نظامه
 کوریدر اجرای اجراء صفتن دولتا و صادره باشا حفته و صادره باشا ایدر بوی و
 حجه ایدر سده مرکبه بر قوه بیویه مفوضه نك قنده و ریاستی عهده حفته عیدان
 نوجه بوی بولنده اول طوفه عویمه اولی و طونه بویك اجاب ایدر موافقه و ایدر قوه تقویه
 استخفا مد و رد حجه و سایر محله و دنیا اجویه بماندات اولی و حقی کوشه ایدر بوی بولنده
 ایدر دخی استخفا ایدر طونه اوزره ایست ماسرته اولی متعاقبه ایدر قوه تحویل و لورینه حاجت
 وقوع بولنده مذکور قوی بیویه و غیره و نباتات واقع قوه دله فعله شفا بولنده ایدر
 قوه ایدر دینا و طولای ایچ یوز ساعه قریب بولنده طونه حد و دینك شری بالک و دینه و حجه
 قوه ایدر دینا و طولای ایچ یوز ساعه قریب بولنده طونه حد و دینك شری بالک و دینه و حجه
 سنده موضعی منکرم اولوب و طولای قانیه ایدر بولنده طونه حد و دینك شری بالک و دینه و حجه

بعد درك محال و مضاف ساره سی استیلا مانده باشد و تجاوز اعدای مساعد بولندنی معلوم اولدنی کی
 استو محکم عداوت نامه موافق و شنی و وارنه موقدرینه یا بکسی اول زمانه قرار گیرد اول استیلا مانده
 بود رفه طوبیه موافقت عاجزانه معذور نام تمام بر صورتی بولندنی و بوندن اکانه و بعضی
 محله ده یکیده استیلا مانده فوج اعاده سی و انتقام اولسه ایسه مذکور قومیونله بر ایندیریک
 استیلا مانده ایوم بنفندی اکانه ایدیدیکنی لیسنت عالیه ریوانک معلومات علیه لرینه حواله ایدر
 و بواحواله ارکانه حربه ربی سعادتاو بان خفتریک شهود ایدیده اثبات ایزم. بوجدور
 اوزره قوه کلیه و افیه خند ایدر لیک خفته کلیم ۱۹ شعبانه ۹۴ تاریخ معهود جواب عابند
 زخمی یاز لیدی و جمل بر کایه قوه موجوده فزک کفایت کوده درک و دشمنه علیه امید ایدر
 اختیار ایدسه اولوب مجرناجی دولت علیه به صول درجه قدر حیات قیظه ایچونه اختیار
 ایدسه و بواجیه هر دو فداکار لوله کوزه ایدر لسه ایدی و می امکه مدافع ایچونه اول دفعه
 قوه موجوده ده طوبیه جهته بالک بوزینه ده بوراواز و تقریبه ایدر سیمه ایدی که بوندن ای
 ده بوجه صریحه حد و دنده نیکیله قدر اولانه مواقعی قیظه ایچونه اوزره و دیه ایچونه و اوزر
 ده بوری ده نیکیله داخل اولدنی حالده اوزره طوبیه قانه قدر سواحیه قیظه ایچونه اوزره
 زوجه ایچونه و بکری ده بوجه طوبیه قانه موقعی داخل اولدنی حالده اوزره بوشاز کوبنه قدر
 مواقعی و قیظه ایچونه اوزر دسره ایچونه و سکر دیویریه و استیلا مانده محظمه ایچونه و لفظه
 احتیاط عسری اولانه اوزر المسی ده شنی و اونه یکسی ده وارنه ایچونه ایدی ارباب و قوتله
 معلومی و ده جمل شد بکسی و الحاکوره سیمه اولانه موقیع معلوم استیلا مانده بنده استو مقداره
 عرصه اولانه عسکر کلینی شوبه طور سوه موقیع معروضه ایچونه کانی و دانی اولدنی طبع اولدنی
 محاربان سابقه ده دولت علیه شد بکسی قوه عسکر سنک نصفه سیه سالک اولدنی و روسیه نه

[illegible]

می باشد ماضیه قیاس بنویسند هکذا هیئت محترم دیوانه دخی تصدیق اندر سلفیت سینه اندر
 قوت واقعا ماضیه ده که قوه عمریه به یک چونه قصد در فقط بزم موضوع بحثی طوبی جتنی که
 قوت در مذکور لایحه نیک برضه ششم دخی بدی بر موقع مهم اندیکه مؤلفا تحفه اوله ده طرنوی بولده
 آید یعنی دطرنوی طبیعی متحرک اولدیفی حالده اوراده مقدار کانه حکم بولند بر طامنده نانی دشمنه بدنه
 کلوب طرنوی به ضبط اندیک و صکاره بالاسماع بالقائه کدی کونینبور اقل دتوفیق معلوم اولدیفی
 و بر مفضل و بیج خبر طبع واجعت ایردیکه صمد جم معلوم اولدیفی و جمله بید دیلانده و نوحه و کفده
 طرنوی به کیده شوک نیک یا نزهه صوبی قطع اندیکه نقطه بیضا هفده واقع بر قریه ادوب
 اوراده مذکور صوبه اوزر زنه ک کوری به دخی بد کوری سیه ایله و بو کور بدنه کیده شوک
 ز الواقع طرنوی به کید ارج بوبول و کفده کلا ارنویه بولند ز شوید به شوید
 در نه به عتقه آجند به کج و طوخریم طرنویه کید بر مکل شوک بولند یعنی ز شوید به شوید
 کیده شوک دیه آید به ده طرنوی به بنف بر شوک طریقه ده اوار در که روسیه به طرنوی به
 انجو بولدر ده کاوبه بید به کجا مند بولنده نظماً بید موفقتک الله طوتمکی دشمنه طرنوی به
 بوله و بر ماله دیک اولدیفی جیم الفین اولدیفی کی بلکه اید جری بر قوت اوراده طوتمکی
 نه درجه تلمک اولدیفی ارباب فاک معلوم ز بر اید موقعی و کفده طوتمکی جهت ادوب
 ز شوید به دشمنه به یا نزهه نه مناسب طوتمکی کیده راک اوراده بولنده قوتک ارفتمی المی به
 قایلر ایته بولند در ملاحظه نه و داننا اوراده قوت طوتمکی برن استقارده ایله کیده
 و دشمنه بوضوتم ارفتمی الوارسی تخلص ایچوه الله قوت بولنده مانی و کفده فرتم ندنه ارام
 مفرزه قان ارفتم کور ندنه طوتمکی و کفده بر مامله کیده انویه قوه ترسند جهت طوتمکی
 طرنویات طبیعی متحرک اولدیفی حالرم از قوت بولند بر طامنده نانی دشمنه طرنویه ضبط
 حکم بر طبع ارج

اولسه اولدغی جنه قلمه شعیبه بالخاصه طونه عوم قوماندان بولسا احمد یویم باشا قلمی مکرار
 لاجل المعاینه طرنوی قلمی جتیه لندیک مرده زانا دخی معلوم عاجزانه اولدیم و جود طرنوی
 استقام و بریدک از قلمی طونه حسب الموقع مصله اولدیقه سانه نسه و لورالک حاله نفعی
 قلمی بکرمی به اولورن بور عکرافامنه موقوف اولوب اده بولسا و مقدام معلوم اولورن
 ایسه اوراسی بخونه اول مقدام عکرافامی غیر قابل بولمسه اولدقدنه اورادیک لک سانه خندان
 می قلمی بخونه مبرای علی محمد به قوماندانیه زانا اورده بولسا دت و نور نراد اولسه و لور
 مکرار در سعاده یاز لیمه کین طرنویم دت و لور بولدیقه نفعی اولسا و نور نراد و نور نراد

بالفانک قلمی ایسه زانا در سعاده عاند و بولک بخونه ادره ده بولدیقه ادره قلمه
 کتیه بر قوه احتیاطیه تربی مقرایه طونه جتیه بولسا قوت اورا بخونه کانه اولدغی حاله
 بولاید بالفانک می قلمی قابل اولدیقه لکجه معلوم اولوب بالفانک جتیه زانا طرنوی
 بقلی یوقه بلکه نه اوراسی بخونه مرتبه قوت و زومی و خوند و عتبه اوجا ایضا مقدام و مکرار سعاده
 یاز لیمه

طونه جتیه مواصفه عاجزانه دتیه نه بولاید زانا اورا لیمه اوله معلومات موقیه عاجزانه
 قناعه انجوب اکثر موقی مکرار و بالاند طول و قوه و بعضه محله دخی مزار به احمد یویم
 و زوجه سعاده او حبیله شاه قلمی و اردونک ارکانه حبه ریشی بوق میرلوا سعاده او قلمه شاه
 کوندره رک معلوماته مکرار و خصله ایدیه ادم بوق قوه عکرافامه نفعیه و استقامات نفعیه
 اکانه و کجه ایجاب ایدیه محله ده استقامت نفعیه و مکت و لورامان غیر مکتله معلوم

تخمینه کوره ترتیب و تمامه فوقه العاده و اندر یکدیگر نه زیاد به حسب الوطیفه می و غیرت اولیه
در همه هر زده نه تجاوزده قهری برش ایچکدره خالی بر بولوم مادر فقط معلوم اولینی و دیگر
عوضه اولینی و جمله بوزنیات ادمه بولومانه سرمایه کورم تعبیه ایدیه بشیر زده نه مقدار
بولینی هر وقت یاز اولینی کی بوبایم زورنای دخی نقدیم اولیه و نوزورنای ایجاب ایدیه و نایب
طراف زده البته مدله و دفعه بولوم و حاجای تحقیقه کورم موافق بولومانه با دارانه حساب ایدیه
دخی منظور اید اولدر کافه سواحلک محاطه است جهت موافق معروضه کورم مرتب عکس حواله
و ایجاب و جمله قومانای موافق مذکور قومانایزده احاطه اولدر که بولوم قومانایزده اجمالی بولوم
عبارت اولیه بولوم ایسته بوزنیات کوره سید که دخی معروضه خطی ایدیه سیمه کورم طوره ق
ایده رو کجه بنسب واقع محله زده خا دخی فوقه العاده آر و بنسب دبو کایک معوضه کره و بیک بام
چایسته ایدیه هر زده قاروشم قوه مدافع بولوم رده موافق اولیه مادر اوده و نقد اصل مقصدی
بور ایدیه بر نیکی بولوم کجه اولینی می اولری و بیک معوضه بر لدر دخی اولنوزم خبر دیار
حقیقه اولدر زده خا دخی فوقه العاده حاشای اما بولوم بودی اگر ایستیک بر زده تجاوزده
اقرار ایدیه کور زده جبقار دخی بیانه بولوم قوه ایستیک کیده دخی دها بیک معوضه تلفات
و بر ایدیه ده نه موافق اولیه ضایعه و بر خرقه خطی زده ایستیک کیده دخی دها بیک معوضه تلفات
بولومانه قوتک جانی مقدره دخی محتاج عوضه اولیه جمل اولیه و سیمه اولدره طبیعی تجاوزده
دو تناده بر وجه معروضه مطلوب اولدر خدمت و ششقه اصل اولیه و سیمه اولدره طبیعی تجاوزده
فرض بیانه اولیه فقط زشتی دخی بولوم اولیه و سیمه اولدره طبیعی تجاوزده
اولینی و جمله ایدیه سواصله محاطه ایدیه اولینی کی قاروشی کولک و باتا قاعه اولینی و سیمه
بر وجه رشک مودینه قاروشی اولینی محقق اولدر برش بولینی

بولمیش حالده سالف انکر مقصود اولانه محوره تجاوره مؤلفه لایمده و اوله یه قویا کلامه
 و اوله دخی عرصه اولمیش اوزره دشمنک بودمک تدارکاته خارج از نور بولمیشده حتی اولمیش
 برهوه و نور و سیم بوت و دره و صلاه کی اسبابه تجاوره لایمده و سیم بوتی تجاوره محوره اولمیش
 ایتمه و لهره قدر او راده ده مه امله مدافعه طایفه عکر موجود ارج بو طافه شونیز لایمده کونیز
 عکر و کفنده سون لایم کلوب حال بوکه رو کفتم بولمیشده قود عکر زانا لایم حقیقی ایتمه
 بید اولمیش کی او مرده دشمنک رو کفتم ایت طافنده دخی تجاوره چاشقم اولمیشده
 و او جهنده تجاوره دهها مضراولمیش کی سالف انکر دشمنک زتویده تجاوری زانا و قنا
 مامول اولوب بر ساخته تجاوره بولمیش دخی ایتلده بعد اولمیشده در حال یعنی دشمنک تجاوره
 ایتکم اولمیش خبری آلمیش ایشرف پاشا حضرتی رو کفتم بید طوعی ایت بر لواتر عکر
 کونیز قیسمه و بوقوت زتویده او رای حکیمونه احمدی پاشا لایم بیدره قار شوروب
 فقط ادا کونه او رای کجه دشمنک عکر کلمه اولمیش خبر اندری جه رو کفتم کیده لایم بیدره
 اوتیه کیم قدر بو خبر آلمیش کی در غضب رو کفتم زتوی زله سو قیده ی آره بر ایه
 کورلی طرف عاجز نمده ایشرف پاشا حضرتی یاز لایم کی طونه جبه قومانده تقیه بولم
 اوله رونو و سیم بوت حضرتی لایم کلوب او راده اولمیش جه ایت عاجزانه قوت اولمیشده
 مشایره اولمیشده قالد برده ایت ایتلده طافنده دخی نلراف یاز در لایم اول وقت
 دخی جبه بر ایه کی طامند بو قوعات عقیقینه شید لایم بر لواتر عکر یعنی ایتلده بورد
 عبارت اولانه صفوت یا شلوانک لایم بولمیشده اولمیشده قوتل آوا نلاردن اولمیشده و هم
 خستیا نلر محوسی اولانه ادها ز قاسم لایم معلومه میدان دیر لایم اوزره عثمانیه یاز اینه

طوغری سوه ایدرلیک کی دشمنک صاغ جانی تهدید ائجک اوزره ورنده بولنا عثمناه باشا به دخی
 قوه معلوم ایدرلهه حمله حاضرلی اری ویرله دشمنده ک ایکی یاده فرقه سوه بری دخی
 لهم دشمنی مول جناحده تهدید ائجک و لهم ده باقنا به جانی کوزنج اچونه بنه عثمناه بارینه
 طوغری سوه اولعه اوزره حاضرلی اری اوارالعه برکک حال زشوریم ک دشمنه اوزرینه عکر
 سوه اولنی مجلسی عکر ک فرایله قطنیا در عا دنده اربورلی حمله مذکور یاده فرقه سی اوبه بری
 ده بوره ابلاغ اولنه برکک کذلک شیده بولنا به ساری فرقه بیه بر ایدر بوبه باشا به بافرقه
 رو جغه طوغری بوله حصارله دشمنده زشوری عکر سوه بیه سکر کونه توقف اولدقنده
 دجهان ساره ده بو حرکت افکاره جانی و نفسی لامر ده اولج حمله تمور اولنا به حرکت کی
 صا غلام و فائده ک کوربه عامه ایدر ده مذکور امر قطنیا به امثال بو فرقه کوزنه موقعه
 ایدر بوبه در و جغه دخی اوبه ایکی ده بوره اشرف باشا حفری کلوبه اوارده سوارده
 دشمنه سوارلی به حفره شغه باقلاشد حفظ اوزره ده عکر ساره ریف و درونلو
 نامو باشا حفره مورا شقی به تشایف بورسه اولدقنده ارفه ایجه بدلاها جانی ده
 اوقدر قونه قالدنی کی شارابه ایدر بوبه باشا فرقه سوه دشمنه اوزرینه وارمه و سیه
 اولوبه دشمنی اوزرینه حب و دعوت کندی الوبرش بر محله محارب جمعی ساسه حفره
 بجه اوله دجه حرکت ایدرلی شارابه نامو باشا طرفنده حب ایدر بر رای و تشایف بور
 اول دجه ایجا اچاقلاشد و متعاً قیادگی در عا دغه بر بلاه ترتیب بوردقنده
 ارفه دشمنک اوزرینه وارلوب شمدلک دشمنی اوارده اوباشد بوره لازم کلج ااره
 بولدر اولج عثمناه باشا حفره ورنده حرکت مجلسی اچونه ایدر بوبه اولنی شاره
 ایشو افر ویرلیک مرده ده رویه لیک نیموه ندرینه ایت طرفنده بخا و اجم کلج در عا دغه

اخه اولی در وجه لبتک بر ای کونه قدر فیما در نه نجا و از یم جلی نه در سعادته عثمانه
 باشا رضی یازلی خلد مشایبه عثمانه باشا ناک حرکتی بر فای کونه طبعی تا خیر و نیکو از یم با و نه
 الهیته موقعی و مشایبه ای که مطلوب با و نه بطونسی الهی و الزم اولی فیما بعد به
 بو باده مشایبه نامی و در دین باشا رحمتی افواج ابو عثمانه باشا حنفی با و نه حکوم و لازم
 تعلیمات اعصابه اولی در سعادته و هم عهد اندم رسته با و نه ناک الهیته نظیر ایدک
 اورانی بدین طریقه که در دین رفعت و هم عهد اندم عهد اولی و نه از و نه و اشوم نوزده
 در شمس صاف قادی فی سیه اید اگر امر قومانده مدخله اولی و نه اید ده هالک اید
 اندیر دیک صورت حرکتی مختار که اولی ایدم رسته با و نه طوخی اید و نه اید و بو حال
 اربابک معاوید نه چهارم که اورا قیده امر قومانده مدخله ایدم رسته ناک که با ایدری
 اونه بود در چونکه عا جلدی سلف العرفه صفوت باشا لوانی عثمانه با و نه حرکتی ایدری
 او جلدی لهر موقعی لا یقید یاده کرده خلتک اختیار لری دونه عا که بر لکم حرکتی ایدری
 نصیحت ایدم و بو خلتک اولی استعمال ایدم به جلدی ایدم جلدی ایدم و غیر اید
 رفته رضی سوه ایدم اوزده بوننه ایدم فقط بوک موقعی اولی و نه رفته ابو قیده دیکر قومانده
 اید اولی رفته طفه حکمت ایدری و شرف باشا حنفی رضی اولی و نه بود رفته
 حقیقه برندی بومر ده رفته بوننه سرباد خطاب ایدم سعادته باشا ناک
 اشعار و اخه رفته رفته قوت قالدیغه و رسته اید طفه حکمت که با ایدم اید
 عا که بر لکم حرکتی ایدم ایدم عا که بر لکم حرکتی ایدم ایدم عا که بر لکم حرکتی ایدم

امر و فرمان به جویافته در عقبه او را به عکس سوخته مجبوریت حاصل اولدی ایستنه بفرزانه دیکر خواند اولدی
 او را کرده بلا استفاده وقت کجورسی دشمنه بدانه ویرمکله و طر بنویسه حال و قوت و توان
 عرصه اولدیفی کی عثمانیه بازار رخ بولسانه عکسده مرتبه کفایه ده اولمغه دشمنه ملوی خفته
 طر نوی به دخی طورتی و با افانه ایدر لری بونک اوزرینه صفوته یاشا بولسانه ایکی هادی
 فزانم کوندر به راج او را سی طورتیفی کی عثمانیه بازار رخ فالانه عکسده دخی به در سعادت طر قده
 اسیمبه جهته حرکت ایدر لسه اولدیفی عکسده ده خبر اندی و دهی غلام و ده بک رفایقه
 ادرنه جهته ده شمن به عکسده اولانه جکی سواریدر نه او را ده توقیفی طرف عیافانه بدنه اسیمبه
 تصرفیه بازار لسه اولدیفی حالیم مؤخر ارف با ش حلقه ندر نه او را به نشیندیم عاکر قوم
 شرایبه حلقه طر اندنه هلاک شمن به انعام و نسیه ایله مؤخر بونک و نشینده بولسانه دیکر
 سواریدر نه در سعادت ایدر مجور ایا بقانک اوزر بوزینه سود اولدی و نسیه بوسر نه
 ایدر لری اوزرینه اولم قیور ارف مذکور بولانه نتایج حنه انحصار اولانه صفوتی کا ایدر قوم
 و دشمنک شور بسانه امانده بیرون الدیه حیفار لری ^{مختص} مدخله سی به مالوره
 اجلاس مختص نشینانه لازمیه جازایی و هدانا اجهار انجید شرایبه هلاله و رریف با شایان
 بالاقناع فرق قایم قریبونه به عثمانیه بازار به حرکت مختص احمدی به شایان حلقه ندر نه امر
 و برای وارنجه طورت قایم جهته دخی او در قور قور قایم بیدر او را ده بوزر طورت ناندنه حرکت
 مذکور احمدی به شایان فرق سی ایدر لغز ادره بر لری اوزر او را ده بوزر طورت ناندنه حرکت
 ایدر لری و حنه نشینده بوضع طر نوی تصرفیه حلقه به شرایان حلقه دخی حلقه بولسانه قیور
 عکسده صورت اداره که مذکور ایدر به تدارکات محومه عثمانیه بازار به کوندر ده و بوزر به دخی

اجرای بدی ساحت لهرجی شکریه بگوئی و بعد از فرمانی صحنه نوید
اولی که معلوم در یک بون قومانده لهرجی بود لهرجی بالذات قوماندا
ایم من هانج فقه ده به لزوم اولی نه قدر عکریه و زنده نه نه بخاورد
چاشمه ده قاروشده بر قوه دفعه بونی قدر زانای طوم عموم قومانده میانی
اولوبه عاجزانه یا نکر کلیات امور و مأمور و تلفظ لازم کلور ایله ال بر کلیه
و بودجه مفردات امور ده فوق العاده جاشدی رفته حاکمانه قاروش و اولده که
قوت کوره مکنه اولاده و لازم طریقه ترتیبه اجرایتم فقط نه خارجی و راضی و قمر
و نه ده موافق احواله معلوم مکنه اولیه روان طریقه اجرای قومانده مداخله و نه نه
معاونت اولیه و بر یک جک نشانه نمره سر بر افندی قومانده خاجینه
مداخله اولنده و در نهم فصل سیامه نهاد اولی تواریخیم مهور در رعایت
روم ای ایوه ترتیبی مقرر اولاده قوت و روم ای ایوه
و قدر الهیتی اولیه انا لولای و هم بر فاضیه مفید اولیه و اولیه و اولیه و اولیه
بو قوتی سرقت ترتیب و در آن دفعات ایله اینه رانتم روم ای ایوه
ایندی بو قوتی سرقت ترتیب و در آن دفعات ایله اینه رانتم روم ای ایوه
شکره اولاده احتیاجی ارکانه حرب رومی مادی و محمودی حضرت بید ده و نه ایتم
بالا ایوه ایله در سعادتک خطه سنده طولای عجمی مولایم در سعادتک اضاف
ایندی و نه نه در سعادتک خطه سنده طولای عجمی مولایم در سعادتک اضاف
اولی و نه نه در سعادتک خطه سنده طولای عجمی مولایم در سعادتک اضاف
اولی و نه نه در سعادتک خطه سنده طولای عجمی مولایم در سعادتک اضاف

کسب و قوت و مملو مایه انچه بولیدیم و در وجه بسک دولت محاربه هم قوتی
خارجی و عاریت و در صفتند بولند واسطه به باقیاء خاور انچه می دانند
بنی یک طوخی و یک صادره براننداری حتی سلبه پیش حضرتی در نه جسته
کوتوب استانبول و حتی باقی اصلاح ابدی او فرزند خواهر عارفانه ملک
شایانه تقدیر او نه جسته شری بولند این اتهام او بفرقه جانی بفرقه تاسفای تمام
قابل دکلر مکرراً عرضه اندیم که سواصل کانه بولند او نه جسته بولند
کیر و حکمت حاجت کوریده ۱۲ و مع مافیه کنیز به محاط به مدار او نه جسته بولند
اوراد بولند و صکره حبیب ایدیلر ای که رجوع شخصی اهل مسلمنه بالاعمال بولند
اولنه اولدنی کی دها ایجاب ایدنی تسلیع او نه جسته بولند ای فطنه می و غیره زان
جلبه او نه جسته ولایت کوردر و هر صورت اهل ای که عارفان و در بولند جهت ملکیم
کیر و طور ایدر بولند بر اهل ای بیایه به عارفان و در بولند جهت ملکیم
عارف اولدنی لاجرمه و حتی ایجاب ایدیلر و کوبه و در اولدنی
اولدنی و جمله دولت ایدیلر و خدمت بوسه و کلمه و کوبه و در اولدنی
اسقاط ایدیه بر عینه معلوم بولند اولدنی جمله سایه و عارفان و در اولدنی
دعا کویان التیاقم رمان کلمه ای که ابا و ایدیلر و اهل کانه که نعم ایدیه
و کیمی تیغ و تفصیل ایدیه حاشیه و در و اولدنی و در و اولدنی و در و اولدنی
ایچن مجرد بولند التیاقم آرزو و در و اولدنی و در و اولدنی و در و اولدنی
جلبه شهریار ایدیه و در و اولدنی و در و اولدنی و در و اولدنی

کرامتاده جناب شریاریه سوبله معالایه ر بوجہ مات اختیار و مالک اولیم یالار
 بر جانی آنارم کی و طیم بولده و بارشاهیم اوغوزیم ایشاره احضار ایتمه اولیم ساسر
 نیتیه مروضه ده بر کسی افاند کرکتمه اوغارلمه و بونک بر جاده سی کورمک و کرک
 رو شیر ملک ایله اوغاشقعه ایله نام اخصال کره زمانه بونک بونک حرام و او کورنده
 بهیج بر نظر انصافده تقدیر و تحبیده بقعه بر صورت کوریمه ییله بوجہ نیتیه و بوجیم
 نه در بر لایه تقدیر اولندقدیه بقعه قیامت کی کوریمه راج نامور ایلمه یا اخلاص اولدور
 انواع حقارت و خطیمه ایله حبسی و توقیف اولندقدیه بقعه برده مجرد در حیات خفیه سنه
 ایله کیلمه بقعه اوغوزیمه طرفه جرائیم سز و اسناد اولدورده بونکری یا عدا و بخود اولد
 اجمال ایلمه بر صورت غیر لایم در صباه ایلمه (عدا) لفظیک معناه بونکریه تیلای
 اولسانه مقصود شمشیر یکله لهر برده سادسانه بونیم خیمه و باکل اولدور و نیتیه باریم
 بر چورون خانه و ده بقعه ایلی بر نقد و برده مالک اولم قلمم ایلمه و حیل تعبد ایلمه بونکری
 و زانا ایلمه بودیم و در دلت اوغوزیم بونکریه خدایه
 انصافه مزینده و ایدیم انصافه مزینده انصافه مزینده و ایلی جناب عار و نیتیه
 در ایلمه اشو معروف نیتیه (نیتیه) مزینده انصافه مزینده انصافه مزینده و ایلی لهر نیتیه
 عدا و مزینده اساله ایدر اینه نیتیه سادسانه کره سز بر خدایه تا قلمم یالار لهر نیتیه
 حضرت نیتیه لهر حال و کار ده نظر نیتیه ایلمه و عدا و مزینده اولم

Belge 3

طوبه عموم قومانده سليمان باشا دره بالقاه قومانده احمد باشا
۱۷ تریه ۹۵ تاریخده بیکلامه تفریقه صورتور

احمد اردو کاهنه توجه بودا عثمانیه بازارنده حرکت ایدورم روزه باشا حقیقه مقرر
اولیه مانوره حقیقه البته سوره دور معلومات ایندر البته اینک اخیر سوره صکره حرکت
مقدمه به مباشرت اولونه اوزره شمدیده حاضر بولمکر نزد منی اخضر و بولکونده اعتباراً
مانوره مزه حاصل ایندی بک نعلفده طولای موقتة شمس و فریدی بوغاز لرزه که دی بولر
احمد اردو طالق قومانده ر بطا ایدلر کند قومانده بولما به به بولوا صبه باشا بونیه
بویلر طوفان به طوفان بوجیه مرجع ایندی اخبار ایدرین عرصه ایدرم

Belge 4

احمد ابوم باشا دره سلطان باشا به بولما ۹ تریه ۹۵
تاریخ تفریقه این صورتور

تفریقه عابده اخذ و حل ایدر و تریه این قونیه البته موقعی و متعاقباً طرنوه به ضبط
ایکده بولمک غیر دوه و سوا اوزرینه بولر و مکه خرم ایدر اینک باشا و هر دوه محمد علی باشا
اورخانه ده لوفج اوزرینه توجیه حرکت ایندی و بولاده که قونیه دخی ایدر به بولر
روزنک توجیه ایندی و قونیه روزه باشا حقیقه تریه بر ایدرین تفریقه دخی ده ایامه ایندی
به الواقع طرنوه طرنوه بولر و سوا اوزرینه حرکت موقعه ایندی و سوا بولاده که
درسمه قونیه با طبع بیکلامه مجور و هر دوه بولاده دخی ایدرین مکه اوله جفته عوبه بولر
موقفه جلیله مستطرد محمد باشا اورخانه تریه اینک مجور اولمه کوره تریه اولاده

توضیح به حرکتی ظهور اولی از دونه بر از هوا ایچیه ایچیه قبول جناح موقعی گزیده بیدم اندر حشره
 هوا ایچیه عدم معبر سه سار موقعی کو ستر می ایچیه زاده عاید بجه بدک اعلام معلوم اولی لازم
 اوزره بوراده قلمه اولی قوه تشکیر نه قرار کاهده که به انی بوزنه مددای صوفیه
 اولی قوه سیر دره ایچی رکل کیر ویر بیه قیدان میچیه جلاله بولنی ایچیه کلایک بنایه
 بوراده که رشمه قوه بولنی موقعده قالدیج اوزر لرینه کیدان بجه شک نکره قابل
 اولی قوه رشمه بویای دیگر بوقته میایچیه قیام ایچیه جلاله اوزر ایچیه چونکه قوه موجوده مزاج
 جدی دامن قوه و موقعه قار شوفر ایچیه اولی وضعیه و تعبیه لرینه تعین اولی
 قابل اولی و احتیاطی رخی بوقته حکایت بولنی جتیه مدافع رخی شکل داور کدایک ابرار
 اوزرینه کسمه اولی رشمه قوه اوزر ایچیه ضبط ایچیه جلاله اوزر ایچیه بوزنه ایدوسی ریه
 اولی قار لوه و قلمه جتیه ایچیه بولنه تهرید ایچیه بکیده ان قار لوه ایچیه بوراده
 عکرا ایچیه یا خور عه الحاج رشمه حرکتی ده ممکن کویور

Belge 5

احمد بابی باشد مقام مکره ۱۹ نشریه ۹۴ ده جوان
 تلف نظام ده دوریه

۱۸ نشریه ۹۴ تاریخ و شفرم تلف نظام میری اندی حرکتیه شور حشره سلیمانیا
 حشره روف باشد حشره جتیه جلاله صورت زیر ده عینا ترتیب و تقیه ایچیه بوراک
 قوه عکریه وضعیتی یازی ایچیه عه ایچیه مکمل رکدر چونکه مذکور جلاله ده رخی سیه
 اولی اوزر زانای براسی اوزرینه ترتیب و تعبیه ایچیه اولی کیدان مدافع نقطه ایچیه
 رشمه بولنی دیزم عکرمقدا اول نقطه لرجه جوم ایدایک بوقته مجبور اولی حشره محله

فالوج مؤخره دخی وضعیبری تدبیر و تعدیل ایلمه مدیک جنه الآله مذکور محذره دخی
 طوبه و نضک دانه اهل الذمه محسوس و مقید کی اولوب بوکره برقمده صوفیه جنه سوره الینه
 طوبه احتیاطی دخی قلمسه اولدغی عرصه اولور

Belge 6

اهدایوبه یاشاده مقام عکسده و سابه باکسینه

بوراجه وقوعاته حسیه بو قدر دوندیه بری روزگار شدتی و صغوفه سوبه برار قاردی
 باشلادی شیه سارده مشهور قار بار درر و صغوفه زیاده شورایسه بوراده که عکس
 شدیک موقعه ده بارندیرلی و طوبه له ها دناک دخی حرکت و دفع پاک مقل و بلا غیره
 اوله بقدر چونکه بعضی زملکری اوغوش و بعضی ده خروشه زملک بابه قیلمه
 هارده در اکثر مودلهک بولدی زانا بیک فنا اولدغینه قار قیادیرایسه انیلویه عقیقه
 قابل اولور بنادهیم اوله دفعه کورینه حله عجزی شدیده عرصه ایدرم لایحه سینه

Belge 7

اهدایوبه یاشاده سلیمانیه یانایا بایبلویه ۷۷ قریه ۹۲
 تاریخ تلفیق نامه ملک مورید

بوراجه وقوعاته حسیه بو قدر بری ایزلادی بله قارلوه آرد خرد که در بزرگ محافظه تقیه
 اولونه و دیکری قاشم مقام حسنی بله رفاقیله قارلوه ده احتیاط قلمه اوزره اوچ یوز کور

موجودی اولاده ساریک معادن ده بورجه بوکره موهودی امال ایدوبه بئجی اردو ایچنی اولوبه
ایچنی ده بوچه باربه اهو معادن ایدیک حال بوراده قارلوه به حکمت ایم جعفر در اگر طرلوه
وسایه طرلوه اجاسی معادن اولاده حکمت نا خدایه باخورد مانوره دکتی یسه چوئنه
موسک معادن سه زمانه ختام بولمق اولوبه بوراده که عکرده بعضی بجه فردیها زملکری
اونقونز یایسه دبعضی ده خصوصیه ادرنه قول ده بوراده زملک بایه مویه چاردره
قالسه اولدیفنده دروایت اولدیفنی کی قارز باره جم باصیر ادره عکری بوقاریوده یایزه
وطوبه ده اهادنکه حکمت و نفع ایدیرمک مکتل و منع اولدیفنده بوییم که قرار دارادنکه
استمارجورلی متناذر

Belge 8

سلیمان باشاده احمد یوبه باشا به جوانا یازیلاده ۸ شربته ۹۴
تاریخی تقریفاً مئده سورجدر

طرلوه جفته حکمت مانوره سی لهرنه قدر ندله ایدیک ایدیم بو حکمت محمد علی باشا اردونله
ایرولیده متوانده دوزرط ایدیک طونه شرمه اردوی اینه به کدیجی حالده شراییه و خانییه
تران ایدیک و حکمتی و شمدی ده موزولدر سعادت کندی قمارل اردونله برفداکار
و مقدر قوماندانه بولوبم ایدوبه خربله قوتی ایدینه بیاد ایدیم وادوقه قدر شتیه
باشا حیفندی ده برخطا طریقه اوغرا مزایسه مانوره موقع ایدیم قوتی جوه اولدیفنی و شمدی
مانوره مئزولک اولوبه هوز خط حکمت مول جناهی یعنی قمارل اردوی ده ایدوبه
ایدوکنده نا خدایه کی جوانا عرصه ایدرم

انفصالده عکده بر جوده طوبی رها جیقلده بونون اوج ازاردن مکل اولدنی کی
 عارام که برنجی قطعه و بر حرکت ایرمیه کلا اول قدر ز باره طوبی طوبی بر نه رخی
 لرده یوقه بنارجه طوبی بر تقدیری رخی آغی آله رقه تحفیه بار ایدله رها فیه
 اولور و الحاصل یون ایشی نتیجی بولدی قهارا و ایرلاری موقعه ز الدد اولدی صاخ
 و صوم، جناح موافقی تحفه بده عکده اوده الموعظقا دین بولدی یعنی جوابا خود ایدله

Belge 11

اصدایوبه باشاریه سییله شایه جوابا نایزله ۱۸ کانونه و ۹۴
 تاریخ توافقه نده صورتیدر

جمله ۴۰ ترتیبه ۹۴ اوده بنده کزده عکده آغی حکم ایل اولور اعتقاد دین حکم
 لکه بوفار و دده طوبی بیلم تبیینده ده عاجزم دشمنه کون موقی دکن وضعیتی
 برکبیر کی دلد انجاده اوزرنق و قسم اعظمی اضیاط محکمه بولدره ایدورده که عکرا
 قره غولگی تبدیل ایدر جدی بکیرده مربوط و زمکدری مکدر برزم عکرا فافه قره غول
 حکم بولدی حال موقعه کیکیرده اصلا ارتباط اولدنی کی آغی ایوه، حقیقه صوبه یوری
 بوقدر بالکیزیران طوننده یانی بیه محکمه شدیدنه ارقاید ارازه شینور طوبی
 زباده آغی داوره قولم که عکرا برآز کیرد انوار ایل عکرا افها صوبه یوری
 و عکرا بجه کیرد کیده استقام باجه دینی جاد رومره و شهر صوبه ایدورده که استقام
 ارقنه قوشمه بولسانه بون جابج لک و نایزیه بریا بجه کل بران طونسی جاد رومنه بیه انقد

والحمد لله رب العالمين
والمصطفى وآله الطيبين الطاهرين
الذين هم خير البرية

Belge 12

هفتم آورده
سیما بنام ده اصل یوم با شایر هوایا باز بدو در کافور و ده ۴
نارنج تنوع نام نه صورت

و توبه ای درم

Belge 13

Belge 13

اصول و بنیاد علمیه در تاریخ و جغرافیا و تاریخ ۹۴
تاریخی و جغرافیای ایران و هند

ما رجی تعذرتانہ
 ۹۴ قانون اولہ ۹۴ تعذرتانہ جو اسدی اندک بورادہ تقسیم احمودہ الہی بر صفتہ و متعہ لوفدر
 ہوئے مقدا سرن قرار گاہ اتخاذ ایندیکر محرابہ عکسہ انهن المہ ہوز کبرہ

تصویر اولیغی اولیغی غرافیه ده بیله ایتمک هم زانا حکمده طور مقده ده کوی و طایفه
اولیغی کیم اولیغی کلور اصل مقصد لرحال یوقاروده و تدبیر مکده اولیغی شود وضع
طوتیجی حویه تدبیر اولیغی اولیغی بوضعیته و هیئتیه ایسه مقدماتی علیله طایفه
ترتیب و اختیار ایسه اولیغی اولیغی اولیغی اولیغی اولیغی اولیغی اولیغی اولیغی اولیغی
بالذات و کراهی حکم کله نوی دیگرجه سده تصور و تنبیه یورطه اولیغی اولیغی اولیغی اولیغی
طایفه ده ایضا لازم اولیغی تکرار ایضا و ایضا و بونصورت ایضا ستم ارتقه تردد و تافه
محل قالدیغده لهما نه امر ویرمکه انتفا ریدیم

Belge 14

هوار خاوده
بسیار نه ایضا ایضا ایضا ایضا ایضا ایضا ایضا ایضا ایضا
تاریخ توفیقیه لرحال

ب کانونه اول ۹۲ تاریخ و توفیقیه لرحال برشی کلیم مردم شیفته کیم ایضا
دسته کله طوتیجی و مرج واریتیک تکرار قاراقدره جودنظاره ایضا ایضا ایضا ایضا
امره مردم نفس بولدیکن ایضا ایضا ایضا ایضا ایضا ایضا ایضا ایضا ایضا
بیله عجز یوریک بونصورت ایضا ستم تردد و تافه محله قالدی و بونصورت شیفته طایفه
دسته کله ایضا ایضا ایضا ایضا ایضا ایضا ایضا ایضا ایضا

همه از لایه و صوفیه آردیم که خط انداخته بودیم و هم در شبیه اردو و صوفیه صوفیه
 رحمانی صوفیه واقع در بند قریه شده بداند حکیم جلالیه جعفر احمدی و جعفر احمدی
 زده به حکیم زن دشمن استیلانی شروع فکر بولسور و بولسور باید فرماند ایده به
 اکلا شیلور فریضه ای فرماندهان سزه توجیهی اعتقاد بولسور بر سر بولسور اول
 مه لعه عربی سبعا افکار ایدوی منتظره در

Belge 17

سیما به پاشا در احمدی و پاشا به جوابا با پاشا به مکانویه اول ۹۴
 تاریخ لغتنامه به صورت

ج ۴ کانویه اول ۹۴ زان حالیدی شبیه ده که حکیم و ضمیمه حدیثه به فرمانده حکیم
 بالذات یا زمتی از زمینه استناد حال و سربا به مامور فکر از اصرار ایند بکار حکیم استخلاف
 و بیل پاشا بر سفره لا تعارف با ضمیمه جلد دوم چونکه بوجه نسبت حکیم نه فکر مخصوصه استبا
 شری به قدر اولدین کی فدا ایله ایند غیر جانور سزا و بیل پاشا به محضی سفره به تعارفی نه
 آلبه حل ایند حکیم اصول رسمی مخالف اولدین و جدا نا اعتقاد بولسور مارکیز بالقاب کجی
 آصوه دکل و حکیم کری آلمه دکل ایله ده نه ایله اگر تعبیه ده بر حضور کور دیکو ایله رضی ایند
 منافات ایله وقت کجیر به جاک زمانه در وقع و جنبه یا قیبه به معادوت شری به قدر طرفه جازیه
 حدوده ایند سببه مقتی و حکیم که نوی دیگر تعبیر به سزده طوری ایله مدعی ایم اگر به بند کور
 و بیل پاشا به و با بریکر نه رضی امی مقام قانع فایده سزه ویر به کجده اورده وارد و به
 استباها حرکت لازم اولدین جوابا به ایدیم

عمر رفوف بنان دره احمد ابوبنانه راسه ملا محمد ابوبنانه ۶۵
نارنجی قلعہ قاضی درہ صورتی

شواربوه شیفته نه عسکر خدیبه اولیای من را بپور دیفته و مسلم اولاد در ایته و شمعته دولتی
مقتضای سخن بالافاده قومایه انقدد بولفعلک و حق را بپور غای اولدیفته ایللا ارقه ایلخا بی بی یا
حضرتید بالانفاصه امر قومانده دوام و نبات بپورنی بالخاصه تنه ایدرم افتم

تتمتع في بادئ الأمر في تاريخه بفرصة رائعة في عهد أبيه
كلما في كادوود ٩٢ تاريخه بفرصة رائعة في عهد أبيه

سودی انانہ تعارف امداد امتیازی بیابہ سربوده صورت اخبار شاهانه به موجب اولوکی
وارد خاطر عافری اولور بنا اعبه بویوم دخیل اخبار اولوکی وجهه اولورده دوامه رغبت
بور دینی حارم موجب وظیفه نبه اولوکی محرمه عرصه ایدرم وجواب بطارم

Belge 21

[illegible]

سليمانه بيگم حضرتي طرفه اتم ده منسوب قومانده بولمقداريم اندك تهور و نسيجه اندك برسيمه
اجلاس ايدى شوم بولمقداريم زان معدله سمانه ساله منسوب بولمكه اوكلو معاملات و مزلن قول
ايندرده منظور اولمدي معدله و موعده نيله اوقتهاي طبعينده اولمدي و عرويانى در ايد رايه تهور

ایتریک اراج اعلیٰ سرور رایتی لڑمی قوماندانہ شایانہ رضی بار لفظ عرصہ معذرتہ بماندیم

Belge 22

بجہ نرسہ مایہ با سہ کتا بندہ احمد ایوبہ یاشا کلاوہ د (الوہ اول ۹۲)
تاریخ تعارف نام نہ صورت

شیفہ بترک ایتمک بقصدہ بولندقدی مسویع علی اولی شیفہ بوا دستہ انیورایس دستہ لہو
سرقہ جہندہ و نردہ صوفیہ دہ طولاشہ حاجتہ فاطمہ لہو غریب ورج وایسہ اینجی رضی بآ
اولفہ لہو شیدہ با ارادہ سہ سوالہ و بچل اولور
سید

Belge 23

احمد ایوبہ یاشا دہ مایہ با سہ کتا بندہ جوا یا زینہ کلاوہ د (الوہ اول ۹۲)
تاریخ تعارف نام نہ صورت

شیفہ بترک ایتمک سوزلہ یک یا کلسہ و عرف غریبانہ عبارتدر دستہ شیفہ بولی احمد
جائز اولدیفی جود غنیم معلوم اولدقدہ بقصدہ مسویع علی اولی حکمت بر لہو طوقندہ لہا
مکمل وخی طرح و خوصیہ لہو لہو ایبرمک غیر مکمل بنا عید اویندہ بولندہ کل اولد
بر اراج بیدودر اینسہ لہو اجماع عرصہ معذرتہ بماندیم کیفیت دودہ طرف فاطمہ لہو لہو
رضی سوالہ بولسہ اولد بید عرصہ اندیکم ایضا حاق، با الطبع معلوم علی اویندہ تکرار نہ جانت
اولدیفی معروضدر

عمر قاسم روف با شریعت اسلامی و کلام ۷۶ نوامبر ۹۴

با افاضه قول اردو که ایوان قومانده انضام و بوجه صادره و پس بایا حفره حفره نه تفویض کرده و
اراده نه متعلق بوجه و کیفیت گذشته بجهت ادب و نه که نامه قومانده انضام را به حفره
تو بجهت ادب نه بجهت و ما بجهت جیم ای حفره رسا وقوع بوجه اشعاره متوقفا و ارد
توقفه که بجهت متا در افتم

عبدی پاشا له لایم مرقم سی دیوانه حیاتین اولمه و ایتارین دیوانه
صدره متالیله کلامه نکره سامیه ایدمورینه

اسباب معلوم دمه لولای زانه والایم دونلور ریف و اشرف و تئود پاشا حضرتیه مبدوا عات
احمر عری وصفوته و خلوص پاشا لوقت محکم المیاج عیاره حاضرده ملاسیم دیوانه
اعضای بقیه تیرلات کسید اولدیغده دیوانده اتفاق ایندیه برلرله قانونا معیه اولای
رتبه وصفتم امارتینک مکتبه اولم مریس مریو اعضای موجوده ناک شمیری برر ماموریت
و وظیفه ایدم طلف اولدیلم وقت و شعوریندی دخی بولورده حضرتیه مندر اولدی و بولور
اولام سن الی انکار و انکار عمومی ب توبیه ایدم جی و بعد انکار تحاکات مذکوره ایدم
معراولم جمع زمانه و اسباب دتیر اولم سن مریس علیه سن منی شدایک نفسی توبیه
اولوبه مجرد حال و وقتک انرا جی سدارامینت و آسایسه اولم و اوزره لئی اطمینان و اقامه دایره
دخدا در اولایه اراده نیه مریس پادشاهی مقتضای عاتیه ایدم و باربع جلا نیه لئی
ایچونه تریا و بولور تیره دایره ایدم بریدای کیفیت ماری و موی لایم سدره اولدیغده
زانه والایم دخی نهایت عتیه بولور و بولور مذکور تریا جی و مریس تریا مذکوره خصوصه مرقم
قلم اوزم ۱۷۰۰ نعبانه ۱۷۰۰

EK 1

İrade Dahiliye: 50533

مردوف جاکرکیمزدرکر
سرعکک حکت مبد سکر تا طری درونو عبدلکریم نادرین حاکم بیک اجای مویکی شرفوض و صدور بریلاده اردزمانه معالی عنانه خباب جلا نایف
نقدای نقتنه اولغله ادباجا اردزمانه حقت نقدلاکرکر- ۱۱۸۹۹ھ

Bahriye Nazım iken Seraskerliğe Abdülkerim Nadir (Abdi) Paşa'nın atanması hakkında arz.

EK 2

İrade Dahiliye: 60342

عظمتو اتقم حاکمزی
بوکره اصغنی درونلکیده مستیجی و شترولادی فاکتلفند تیسده بوردلارده درونلوهجری یا شاعقازی زکاردیانه ولی فاکتلفانی بوجده سفی درونلوهجری بوجده سفی درونلوهجری بوجده سفی درونلوهجری بوجده سفی
یکرم سیک غونسه معنی الرضه کی حکمرانان فاقف و قی حاکم اولغله باز اتا شیدرملو کتلفند تیسده سفی درونلوهجری بوجده سفی درونلوهجری بوجده سفی درونلوهجری بوجده سفی
اردزمانه حقتنه بارکله شرفوض و صدور بوردلارکی نظردلکسنا فاقف تیسده سفی درونلوهجری بوجده سفی درونلوهجری بوجده سفی درونلوهجری بوجده سفی

Üçüncü Ordu Müşirliği ve Manasur Vilayeti Kaymakamlığına atanan Abdi Paşa'nın, selefi gibi emsali müşirlere verilen 25.000 kuruş maaşa ilave olarak tayinat verilmesi hususunda arz

[illegible]

Handwritten text in Urdu script, likely a signature or a note, written diagonally across the page.

İrade Dahiliye: 50862

Abdi Paşa'ya Birinci Rütbeden Murassa Mecidi Nişanı verilmesi hakkında arz.

دولتو اقدم حضرتى
 عسكر سامو - رديف و سر راجيدى ياشا ارشرف و محمود ياشا اران و سارا ايجاب ايرتون اطراي محاکمى ايجو - اردو نامه همايوه خدوتيه نکلونه
 جلد توفيقا تشکيل اولماه ديوانه حرب مدعى عمومى صفيقه - بر مود بولونيشي نقض اولديغينه و ديوانه حرب اعضا فخره و بيه سار نونوع نقض و بيا
 حضرتى بوضفه اهل کور يکونه شايان مدعى عمومى نفيه ايرلسي و شو حالک اصيل محمد ديوانه حرب اعضا لغرض نقض و بيه و بيا فخره و بيه سار نونوع نقض و بيا
 خالد حضرتى بوضفه ايرلسي و شو حالک اصيل محمد ديوانه حرب اعضا لغرض نقض و بيه و بيا فخره و بيه سار نونوع نقض و بيا
 يانله نکلونه مودى بيزم قوت اقدم اوستا

م
 اردو نامه همايوه خدوتيه نکلونه
 ايرلسي و شو حالک اصيل محمد ديوانه حرب اعضا لغرض نقض و بيه و بيا فخره و بيه سار نونوع نقض و بيا
 ايرلسي و شو حالک اصيل محمد ديوانه حرب اعضا لغرض نقض و بيه و بيا فخره و بيه سار نونوع نقض و بيا
 ايرلسي و شو حالک اصيل محمد ديوانه حرب اعضا لغرض نقض و بيه و بيا فخره و بيه سار نونوع نقض و بيا

۵

۱۱

زشتوی قاضی طغیانه و بریده لای با اراده سیه اسان توغ طوگون اسرف سیر طغیانه
 اولجه الیرلی سایه وقت اولغی کی دشمن تجاوزنده اوله اوراند عسکری نغیه سی
 درنی حکومت کینک اسعاریدی واقع ایرم پذیرده ساجم اولغی نه سار الیرلی قضاظم
 الهمبه احوالده بولسه و روسیه لورک تجاوزده بئ ایتکلری حلا سینه کیم سی رغبت کز زار
 انده کز رغبت صده زشتوی اسید اولغی امداد غیریلی قاضی طغیانه اسرف سیر
 رسیده بضم اولغی عفران را طبعه اخبار اولغی و ساهلده رو کینه زشتوی می اوج
 سینه اولغی بومدن اچیده بجا معادست رضی مکنه بولغی حالد سکون و انغی اولغی
 قاضی طغیانه بولمیه سفاها افاده بولسه اولغی نه سار الیرلی اسرف سیر سیر سفا
 جیبیه هارکت محاکمه السه و انده محاکمه سی در دست اولغی اورا ده حوارتم ایلی
 رعایه سیر یوز اراده سیه جاب یوکانه نظونه سفینه افعم ارجع اولغی حضرت قیلاکدر

(۱۷)

Zıstovî Kaymakamından alınan lahiyada belirtildiği üzere, Eşref Paşa'nın düşmanın tecâvüzünden önce bölgesini takviye etmesi gerekirken bunu yapmadığı, gönderilen topları zamanında aldırmadığı, Zıstovî'nin imdadına gitmediği anlaşıldığından muhakeme edilmek üzere İstanbul'a gönderilmesi hakkında tezkire.

مدریسی جاکر کیمبر لیر بر کم
روینلو در دین و عدی و اشرف با سار و اشرف در قوماندان آید و در دین محمودی حضرتانید بر دوا سار دین احمدی و حضرت و خلوصی بر اراد
معمود و نه طریویا حق محاکم به اشرف لیر بر دین و عدی حضرتانید بر دوا سار دین احمدی و حضرت و خلوصی بر اراد
حاضر بوقت نقد اوله یعنی بانه اشرف او یعنی کنی اطری نقد اوله کما کنی ملکین و بولنه عربک قاعده صورخ شکله توقف و اشرف
حاضر محاکم حاضر و نه طریویا و بولنه منکر اعضا یعنی ندرت اکسک او یعنی ندرت و بولنه انقطاع این بولنه بر لیر قانع معیه و لایر و حضرت
اشرف یعنی قابل اوله یعنی کنی اعضا موجود ندرت هر بر بر مکرریت و وظیفه این ملکف اوله بر وقت و شغول بفری رخی اشرف محاکم حضرتانید
مقدور او یعنی رشا و درین لایک عیدین قائم اوله و نه و عوارن نتایج انظراف و افلا عیدیه یا نسویمه ایدرت بولنه بر حال ایم
در عارض افتری انیت ملکوتی محمود و سار کم اوله یعنی و بعد محاکم و بولنه عربک بولنه حضرت شعله این جلد ندرت نه زکیله بر اوقات ظهور عید
نه نفعانیت عربیه و عیدیه سار و عدل و نه رانه و سار رشتی اوله یعنی مدو حفظت عیدیه یعنی سار و درین لایک سید ملک نفی رشتیه
صورخ اوله و نه محمود حال و وقت اشرف و ملکیت مدر انیت و اشرفی اوله و نه لینی اطری سار قائم مکرر بولنه محاکم ندرت قضا نفع
محاکم لیر به اشرف انیت بولنه اشرف او لیر اشرف طریقه و قاضیه ندرت اشرف و تشریف حضرت این حکمران اطری محاکم اشرف او لیر اشرف
درین لایک بانه اوله در عارضه حضرت اشرفی حق در دین اشرف یعنی عاری لیر لیر اشرف لیر اشرف بولنه و اوله و عوارن در اعداد نفی صورخ و لایر
و درین لایک بانه اوله در عارضه حضرت اشرفی حق در دین اشرف یعنی عاری لیر لیر اشرف لیر اشرف بولنه و اوله و عوارن در اعداد نفی صورخ و لایر
و درین لایک بانه اوله در عارضه حضرت اشرفی حق در دین اشرف یعنی عاری لیر لیر اشرف لیر اشرف بولنه و اوله و عوارن در اعداد نفی صورخ و لایر
و درین لایک بانه اوله در عارضه حضرت اشرفی حق در دین اشرف یعنی عاری لیر لیر اشرف لیر اشرف بولنه و اوله و عوارن در اعداد نفی صورخ و لایر